

PERCEPCIJE STUDENTICA I STUDENATA FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU O SEKSUALNOM UZNEMIRAVANJU ŽENA

Tudić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:283343>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**PERCEPCIJE STUDENTICA I STUDENATA FILOZOFSKOG
FAKULTETA U SPLITU O SEKSUALNOM UZNEMIRAVANJU ŽENA**

LUCIJA TUDIĆ

Split, 2024.

**ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
PRIJEDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ SOCIOLOGIJA**

ZAVRŠNI RAD

**PERCEPCIJE STUDENTICA I STUDENATA FILOZOFSKOG
FAKULTETA U SPLITU O SEKSUALNOM UZNEMIRAVANJU ŽENA**

STUDENTICA: Lucija Tudić

MENTORICA: izv.prof.dr.sc. Marija Lončar

Split, rujan 2024.

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Seksualno nasilje i uznemiravanje: definiranje, okruženje, okolnosti i posljedice.....	3
2.1.	Definiranje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja.....	4
2.2.	Prisutnost seksualnog uznemiravanja u različitim okruženjima.....	6
2.3.	Okolnosti, reakcije i posljedice seksualnog nasilja i uznemiravanja.....	12
3.	Pregled istraživanja o seksualnom uznemiravanju i nasilju	16
3.1.	Istraživanja o percepcijama i stavovima o seksualnom uznemiravanju	22
4.	Metodološki i empirijski aspekti istraživanja	30
4.1.	Istraživački dizajn	30
4.2.	Prikaz istraživačkih rezultata	32
4.2.1.	Strukturalna obilježja studentica i studenata.....	32
4.2.2.	Procjena seksualnog uznemiravanja: upoznavanje s pojmom, ozbiljnost oblika i prisutnost u različitim okruženjima	33
4.2.3.	Stavovi i osobna iskustva u vezi sa seksualnim uznemiravanjem: okolnosti, emocionalne reakcije i kazna.....	35
5.	Rasprava i zaključak	38
6.	Literatura.....	40
7.	Metodološka arhiva.....	45
7.1.	Upitnik	45
7.2.	Tablični i grafički prikazi empirijskih podataka.....	47
	Sažetak	57
	Summary	58
	Bilješka o autorici	59

1. Uvod

Seksualno nasilje i uznemiravanje predstavljaju širok spektar neželjenih ponašanja koja narušavaju dostojanstvo i integritet pojedinca, često ostavljajući trajne emocionalne i psihološke posljedice. Seksualno uznemiravanje, kao blaži oblik seksualnog nasilja, obuhvaća svaki oblik neprimjerenog ponašanja seksualne prirode koji je neželjen od strane žrtve (Barr, 1993; Maretić, 2001; Borić, 2007). Takvo ponašanje ne mora uvijek biti fizičko – ono se može manifestirati i kroz verbalne i neverbalne oblike komunikacije (Maretić, 2001). Uzroci i manifestacije seksualnog uznemiravanja variraju ovisno o okruženju, uključujući radna mjesta, akademske institucije, javne prostore i online okruženja, a sve imaju ozbiljne društvene i osobne posljedice.

Ovo istraživanje bavi se proučavanjem percepcije studenata i studentica Filozofskog fakulteta u Splitu o seksualnom uznemiravanju žena, s posebnim naglaskom na rodne razlike u doživljajima i procjenama. Cilj istraživanja bio je ispitati upoznatost s pojmom seksualnog uznemiravanja, procjenu njegove ozbiljnosti, okruženja u kojima se događa, te stavove o reakcijama žrtava i kaznama za počinitelje. Posebno su analizirane razlike između studenata i studentica u procjeni verbalnog uznemiravanja, učestalosti uznemiravanja u javnim prostorima te reakcijama i kaznama. Za istraživanje je korišten prigodni uzorak, 10% ukupnog broja studenata preddiplomskih, diplomskih i integriranih studija Filozofskog fakulteta u Splitu. Istraživanje je provedeno online anketom, a upitnik izrađen putem Google obrasca, distribuiran je putem Instagram priče Studentskog zbora tijekom srpnja i kolovoza 2024. godine.

Ovaj rad se sastoji od uvoda, teorijskog dijela, metodološkog i empirijskog dijela, zaključnih razmatranja, korištene literature te metodološke i empirijske arhive. Prvo poglavlje služi kao uvod u istraživanje. Drugo poglavlje iznosi temeljne definicije seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja i njegove oblike. Istražuje kako seksualno uznemiravanje dolazi do izražaja u specifičnim okruženjima, kao što su radno mjesto, obrazovne institucije, javni prostori, noćni klubovi, te internet. Razmatraju se razni faktori rizika koji povećavaju vjerojatnost seksualnog uznemiravanja te reakcije žrtava i posljedice na njihovo mentalno zdravlje. Treće poglavlje iznosi dosadašnja istraživanja koja su se bavila tematikom seksualnog uznemiravanja. Nakon teorijskog dijela, u četvrtom poglavlju se opisuju metodološki aspekti i provedba anketnog istraživanja (ciljevi, hipoteze, uzorak, konceptualna i operacionalna shema). U empirijskom dijelu ovog poglavlja donose se rezultati istraživanja te se prikazuju rodne razlike u procjenama i stavovima o ozbiljnosti oblika seksualnog uznemiravanja, o njegovoj učestalosti u različitim

okruženjima, o osjećajima žrtve u situacijama seksualnog uznemiravanja te o prikladnim kaznama za počinjeno seksualno uznemiravanje. U petom poglavlju donose se zaključna razmatranja te se raspravlja o dobivenim istraživačkim podacima u šestom poglavlju priložen je popis korištene literature. U sedmom poglavlju nalazi se metodološka (upitnik) i empirijska arhiva (tablični i grafički prikazi). Na samom kraju rada nalazi se sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku, kao i bilješka o autorici.

2. Seksualno nasilje i uznemiravanje: definiranje, okruženje, okolnosti i posljedice

Seksualno uznemiravanje se očituje u duboko ukorijenjenim mehanizmima dominacije i moći koji se izražavaju u društvenim interakcijama između žena i muškaraca. Dodir između muškarca i žene nije samo gesta nježnosti i povezanosti u intimnom, kućnom ili javnom prostoru. Ono se koristi za održavanje društvene hijerarhije, posebno između rodova. Često, muško dodirivanje žena nije izražaj naklonosti, već izražaj moći. Općenito, nadređeni češće dodiruju podređene nego što podređeni dodiruju nadređene, pri čemu to nije uvijek iskazano s nježnošću (Synnott, 1993, 167-168). Ovaj oblik interakcije predstavlja samo jedan od mnogih načina na koji se rodna neravnopravnost očituje u društvu. Seksualno uznemiravanje je jedan od najekstremnijih oblika ove dinamike. Kao ponašanje utemeljeno na rodu, ono podrazumijeva različite radnje koje podcjenjuju, ismijavaju ili ugrožavaju žene, uključujući neugodne primjedbe o izgledu, uvredljive komentare i fizičku prijetnju (Maretić, 2001, 7). U takvom kontekstu, seksualno uznemiravanje nije samo izoliran čin, već način održavanja i jačanja patrijarhalne moći.

Patrijarhalna kontrola nad ženama manifestira se kroz njihovo podčinjavanje, manipulaciju i omalovažavanje u svim sferama života, s posebnim naglaskom na područja tjelesnosti i seksualnosti. Seksualno uznemiravanje predstavlja jedan od oblika izražavanja dominacije, autoriteta i moći nad drugima, često se javlja u institucijama poput škola, fakulteta i radnih mjesta, ali i u širem društvenom kontekstu, uključujući medije i umjetnost (Horvat i Perasović Cigrovski, 2014, 300). Mediji često umanjuju ozbiljnost seksualnog uznemiravanja prikazujući ga kao ljubavne namjere muškaraca prema ženama, pritom ignorirajući složene dinamike moći između nadređenih i podređenih (Hansell prema Benson i Thomson, 1982, 237-238).

Razumijevanje seksualnog uznemiravanja kao rodno uvjetovanog fenomena zahtijeva i analizu šire društvene slike nasilja i rodnih obrazaca. Statistički podaci pokazuju da muškarci češće sudjeluju u nasilnim djelima, ali su žene one koje su najčešće žrtve seksualnih napada, često u okviru vlastitog doma ili u djetinjstvu (Synnott, 1993, 169-170). Konačno, istraživanja jasno pokazuju da je rod hijerarhijski sustav povezan s drugim oblicima ugnjetavanja, poput rase. Hegemonijska muškost se vrednuje više od ženskosti i marginaliziranih oblika muškosti te se koristi za iskorištavanje drugih oblika moći i hijerarhije. Seksualno uznemiravanje muškarci koriste kao način da se „izjednače“ nadređene žene. Muškarci s marginaliziranom muškošću – poput adolescenata, homoseksualaca, obojenih muškaraca i rodno nekonformnih muškaraca –

također su često uznemiravani, obično od drugih muškaraca. Usmjeravanje na nadređene žene i rodno nekonformne muškarce služi za nadzor nad rodnom nekonformnošću (Saguy i Rees, 2021, 422).

2.1. Definiranje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja

Seksualno nasilje obuhvaća svaki seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjene seksualne komentare ili prilaze, te djela koja ciljaju nečiju spolnost uz korištenje prisile, bez obzira na odnos s počiniteljem. Takvo nasilje može se dogoditi u bilo kojem okruženju, uključujući, ali ne ograničavajući se na dom i radno mjesto (WHO, 2002, 149). Europski institut za ravnopravnost spolova iznosi sličnu definiciju seksualnog nasilja, ono podrazumijeva bilo koji čin seksualne prirode ili pokušaj takvog čina nad osobom bez njezina pristanka, bez obzira na odnos počinitelja i žrtve, te u bilo kojem okruženju, uključujući dom i radno mjesto. Takva djela predstavljaju povredu prava na seksualnu slobodu, autonomiju, integritet i sigurnost, kao i prava na zdrav, siguran i ispunjen seksualni život. Ova su prava usko povezana s reproduktivnim pravima, poput slobode odlučivanja o rađanju djece, broju djece i odabiru kontracepcije. Primjeri seksualnog nasilja uključuju silovanje, silovanje na spoju i u braku (European Institute for Gender Equality, 2016). U tom kontekstu, Borić uzima nekoliko definicija seksualnog nasilja raznih autora te ih spaja u jednu: „Seksualno nasilje predstavlja dominantni oblik nasilja uvjetovanog rodnom te obuhvaća različite oblike seksualnog zlostavljanja, među kojima su spolno uznemiravanje, prisilne seksualne aktivnosti, silovanje, incest, seksualno ropstvo, prostitucija, nasilje usmjereno protiv seksualnog integriteta žena, prisilna trudnoća, ograničavanje prava na korištenje kontracepcije i drugi oblici nepoželjnog seksualnog ponašanja” (Borić, 2007, 84).

Seksualno uznemiravanje predstavlja oblik rodno uvjetovanog nasilja koje uključuje nepoželjne fizičke, verbalne ili neverbalne radnje seksualne prirode, s ciljem ili posljedicom narušavanja dostojanstva žrtve te stvaranja okruženja straha, neprijateljstva, degradacije, poniženja ili uvrede. Ovakva djela često se događaju u situacijama zloupotrebe moći, uz obećanja nagrada ili prijatnje osvetom (European Institute for Gender Equality, 2016). Na temelju članka 88. Ustava Republike Hrvatske, donesen je Zakon o suzbijanju diskriminacije koji definira seksualno uznemiravanje kao svako verbalno, neverbalno ili fizičko neželjeno ponašanje seksualne prirode, koje ima za cilj ili rezultira narušavanjem dostojanstva osobe te stvara osjećaj straha, neprijateljstva, poniženja ili uvredljivo okruženje (Narodne novine, 2008, 2). Seksualno

uznemiravanje je prvi i najblaži oblik seksualnog nasilja. Ono obuhvaća svako neželjeno seksualno ponašanje ili ponašanje uvjetovano rodom, koje se može namjerno ponavljati. Temeljno obilježje seksualnog uznemiravanja jest da takvo ponašanje nije prihvatljivo za osobu koja ga doživljava. Ono ponižava, postićuje ili zastrašuje osobu i uzrokuje povredu njezinog dostojanstva (Barr, 1993; Maretić, 2001; Borić, 2007). Zbog toga razlikujemo uznemiravanje od prijateljskog ponašanja. Seksualno uznemiravanje je neželjena pažnja seksualne prirode. Ono što je nekom nepoželjno, drugom može biti prihvatljivo. Problem nastaje kad nismo svjesni da smo nekoga uvrijedili na seksualno neugodan način. Gesta koja se nekome čini neugodnom, može biti nenamjerna. Ako osobi kojoj se obraćamo to zasmeta, to se onda smatra seksualnim uznemiravanjem (Maretić, 2001, 8).

Nakon ključnih definicija, da bismo bolje razumjeli seksualno uznemiravanje, važno je analizirati njegove različite oblike. Autori i istraživači nude različite pristupe kategorizaciji, što nam pomaže da jasnije sagledamo problematiku. U nastavku se prikazuju te kategorizacije.

Gelfand, Fitzgerald i Drasgow kombiniraju i reformuliraju Tillovih pet kategorija seksualnog uznemiravanja (rodno uznemiravanje, zavodljivo ponašanje, seksualno podmićivanje, seksualna prisila i seksualni napad) u tri povezane, ali konceptualno različite i nepreklapajuće dimenzije: rodno uznemiravanje (eng. *gender harassment*), neželjena seksualna pažnja (eng. *unwanted sexual attention*) i seksualna prisila (eng. *sexual coercion*). Rodno uznemiravanje „...obuhvaća niz verbalnih i neverbalnih ponašanja koja općenito nisu usmjerena na seksualnu suradnju; nego prenose uvredljive, neprijateljske i ponižavajuće stavove o ženama.” Primjeri obuhvaćaju korištenje uvredljivih riječi, ruganje i geste, prikazivanje ili distribucija neprimjerenog materijala, zlostavljanje na osnovu roda te bilo kakve prijeteće, zastrašujuće ili neprijateljske radnje. Neželjena seksualna pažnja obuhvaća oblike uznemiravanja koje većina ljudi prepoznaje. To uključuje verbalno i neverbalno ponašanje kao što su ponavljani zahtjevi za spojevima bez reciprociteta, nametljiva pisma i telefonski pozivi, neželjeni dodiri poput maženja ili grabljenja te grubo seksualno nametanje ili seksualni napad. Seksualna prisila je „klasičan primjer seksualnog uznemiravanja quid pro quo, ponašanje ove vrste odnosi se na podmićivanje i prijeteće, eksplicitne ili suptilne, koje uvjetuju neku korist vezanu uz posao seksualnom suradnjom” (Gelfand i dr., 1995, 167-168). Ove dimenzije pomažu u daljnjem razdvajanju različitih vrsta seksualnog uznemiravanja i omogućuju detaljno razumijevanje kako se različite forme manifestiraju u praksi.

Maretić kategorizira tri glavna oblika seksualnog uznemiravanja. Fizičko seksualno ponašanje uključuje neželjeni kontakt poput dodirivanja, štipanja, napada i prisiljavanja na spolni odnos. Verbalno ponašanje uključuje prostačke opaske, opscene telefonske pozive i uvredljive komentare, neugodna udvaranja, sugestivne komentare i nagovaranje na spolni odnos. Neverbalno seksualno ponašanje odnosi se na tjelesne geste, prikazivanje pornografskih ili seksualno sugestivnih slika, predmeta ili materijala (Maretić, 2001, 6-7). Seksualno uznemiravanje, dakle, ne mora nužno uključivati fizički dodir. Može se manifestirati kroz geste, pogledavanje, praćenje, telefonske pozive, neprimjerene šale ili pozive s implicitnim seksualnim značenjem. Ovom obliku uznemiravanja mogu biti izloženi pojedinci oba roda, iako je većina slučajeva u kojima muškarci uznemiruju žene. Seksualno uznemiravanje je sastavni dio šireg problema fizičkog, seksualnog, psihičkog i ekonomskog nasilja nad ženama, koje se događa u društvu na razini pojedinaca, organizacija i institucija (Borić, 2007, 87).

2.2. Prisutnost seksualnog uznemiravanja u različitim okruženjima

Seksualno uznemiravanje predstavlja ozbiljan problem koji može manifestirati u različitim okruženjima, svaki sa svojim specifičnim karakteristikama i izazovima. Ovaj dio fokusirat će se na pet ključnih okruženja u kojima se seksualno uznemiravanje događa: radno mjesto, akademska zajednica i javni prostor, noćni klubovi/barovi i internet.

Seksualno uznemiravanje na poslu obuhvaća sve oblike nepoželjnog ponašanja ili postupaka koji ugrožavaju dostojanstvo druge osobe, uključujući neželjeni fizički kontakt, prikazivanje pornografskih materijala, kao i seksualno obojene primjedbe ili ponude. Takvo ponašanje može biti verbalno, fizičko ili se manifestirati na druge načine koji imaju seksualnu konotaciju. Uobičajeno, osobe koje zlostavljaju na radnom mjestu su one s autoritetom i moći, obično nadređeni u hijerarhiji, a njihovo ponašanje je usmjereno prema osobama koje su im podređene u tom lancu (Maretić, 2001, 13). Ove manifestacije seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu mogu se bolje razumjeti kroz osnovne elemente koji čine definicije seksualnog uznemiravanja širom svijeta. Naime, ponašanje koje se smatra seksualnim uznemiravanjem na radnom mjestu mora: (1) dogoditi se na samom radnom mjestu ili u njegovom okruženju; (2) biti povezano s rodnom pripadnošću osobe i/ili biti vezano uz spol; (3) biti neželjeno, nedobrodošlo i neuzvraćeno; (4) imati utjecaj na uvjete zaposlenja (*quid pro quo*) ili samo radno okruženje (stvaranje neprijateljskog radnog okruženja) (The Advocates for Human Rights, 2010).

Povećanje razumijevanja o različitim oblicima seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu uključuje i razlikovanje između dvaju glavnih tipova koji su identificirani u istraživanjima. Rotundo, Nguyen i Sackett su prikupljanjem i spajanjem informacija iz drugih radova identificirali dva tipa seksualnog uznemiravanja: prvo, quid pro quo uznemiravanje, koje obuhvaća seksualno ponašanje uz ponudu ili uskraćivanje poslovnih pogodnosti, te drugo, neprijateljsko uznemiravanje u radnom okruženju, gdje je takvo ponašanje ozbiljno da mijenja uvjete zaposlenja i stvara nepodnošljivo radno okruženje (Rotundo i dr., 2001, 915). Seksualno uznemiravanje na radnom mjestu obuhvaća širok spektar situacija i odnosa unutar organizacije. Seksualno uznemiravanje na poslu može se pojaviti ne samo između osoba koje imaju nadređeni-podređeni odnos, već i među kolegama koji su na istoj razini hijerarhije unutar organizacije, pri čemu jedna osoba ima veću moć od druge (The Advocates for Human Rights, 2010).

Na radnom mjestu žene mogu biti izložene pritiscima za neželjene seksualne aktivnosti kako bi napredovale ili zadržale svoje radno mjesto. Osim toga, mogu se suočiti s kontinuiranom neprikladnom seksualiziranom atmosferom, uključujući neprimjerene viceve i ponižavajuće komentare o ženama, što se često tretira kao normalan aspekt patrijarhalne kulture. Ovi problemi imaju značajan ekonomski čimbenik, jer žrtve iz straha da izgube posao često trpe dugotrajno seksualno nasilje (Borić, 2007; Maretić, 2001). Ove situacije ne samo da potvrđuju prisutnost seksualnog uznemiravanja u različitim oblicima, već također naglašavaju ozbiljne posljedice koje takvi problemi mogu imati na profesionalni i osobni život žrtava.

Seksualno uznemiravanje u akademskom okruženju definira se kao svaki neželjeni komentar ili ponašanje prema osobi koja radi ili studira na istom fakultetu, a izražava se kroz riječi ili postupke koji imaju seksualnu konotaciju ili diskriminaciju. U akademskom kontekstu, poseban problem predstavlja seksualno ucjenjivanje, koje je poseban oblik seksualnog uznemiravanja gdje je seksualno uznemiravanje postavljeno kao uvjet za ostvarivanje nekog prava ili napredovanje. To se događa kada nastavnik ili zaposlenik zahtijeva seksualne usluge od studenata. Budući da osoba koja to traži ima moćniju poziciju, prijeti štetom ili sankcijama ako se usluga odbije (Resanović, 2021, 7-8). Nacionalna unija studenata u Europi (ESIB) definira seksualno uznemiravanje u visokim učilištima kao „svaki neželjeni pritisak za seksualne usluge ili uvredljivo isticanje spola ili seksualne orijentacije drugih osoba“. Žrtve mogu biti studenti, profesori i ostali djelatnici, ali studentice su najugroženije (Maretić, 2001, 11). Seksualno uznemiravanje na sveučilištu često proizlazi iz zloupotrebe moći (Benson i Thomson, 1982; Maretić, 2001).

Na problem seksualnog uznemiravanja skreće se pozornost i sustavno se istražuje još od 80-ih godina 20. stoljeća. Analiza rada Benson i Thomson implicira da je situacija iz perspektive žene kompleksna i pesimistična. Umjesto da imaju jednostranu „seksualnu prednost“, studentice se suočavaju s mogućnošću da muški profesori mogu manipulirati seksualnim interesima i autoritetom na načine koji na kraju narušavaju položaj žena u akademskoj zajednici. Budući da ženama više ne može otvoreno zakonski uskraćivati pristup obrazovanju i stručnom usavršavanju, seksualno uznemiravanje može ostati posebno kritičan faktor prikrivene diskriminacije. Oni također tvrde da je lako razumjeti zašto je koncept seksualnog uznemiravanja primijenjen na odnose između profesora i studenata, kao i na odnose između poslodavaca i zaposlenika. Muški profesori imaju autoritet za ocjenjivanje učenica te, sukladno tome, mogućnost utjecaja na njihovu ocjenu putem seksualnih zahtjeva ili ponašanja. Projekt Udruženja američkih koledža o statusu i obrazovanju žena istaknuo je seksualno uznemiravanje kao značajan i raširen „skriveni problem“ na sveučilišnim kampusima (Benson i Thomson, 1982, 237-240). Dziech i Weiner ističu da je seksualno uznemiravanje studenata od strane njihovih profesora česta pojava na kampusu, koju mnogi nastavnici nauče ignorirati i, šuteći, tolerirati. Iako je nedavno postalo prepoznato i imenovano, takvo uznemiravanje nije novi problem, već dugotrajan izazov s kojim se studentice suočavaju (Dziech i Weiner, 1990, 1). Čikić, Milovanović, Popov, Živančević Sekeruš, Bodroža i Milinkov (2023) proveli su istraživanje na Filozofskom fakultetu i Fakultetu sporta i fizičkog odgoja Sveučilišta u Novom Sadu koje se bavilo seksualnim uznemiravanjem i ucjenjivanjem na sveučilištima u Srbiji, s posebnim fokusom na percepciju i iskustva studentica.

U Hrvatskoj, etički kodeksi na fakultetima zabranjuju seksističku diskriminaciju i spolno uznemiravanje, no ne postoje specifični propisi koji se odnose na zaštitu od seksualnog uznemiravanja i ucjena. Na primjer, Etički kodeks Sveučilišta u Zagrebu navodi da su spolno uznemiravanje i ucjene (čl. 12.) te seksistička diskriminacija (čl. 11.) nedopustivi. Akademija dramskih umjetnosti prepoznala je potrebu za donošenjem posebnog dokumenta koji bi dodatno regulirao ovo područje te je formirana radna skupina za izradu Pravilnika o sprečavanju i zaštiti studenata i studentica od seksualnog uznemiravanja, zlostavljanja, ucjenjivanja i seksualne diskriminacije (Resanović, 2021, 21). S obzirom na sve ovo, razumljivo je zašto sveučilišta, poput Sveučilišta u Zagrebu, implementiraju smjernice koje zabranjuju seksualno uznemiravanje, definirajući ga kao incidente bez pristanka i one koji se ponavljaju kroz vrijeme (Hagerlid i dr., 2023, 3). Sveučilište u Splitu također primjenjuje „Politiku protiv diskriminacije i uznemiravanja

na Sveučilištu u Splitu“¹ te „Protokol o postupanju i mjerama zaštite od diskriminacije, uznemiravanja i spolnog uznemiravanja“². Sve sastavnice Sveučilišta u Splitu dužne su donijeti ili uskladiti svoje propise o s načelima ovih politika.

Uznemiravanje na ulici opisuje se kao pojava koja obuhvaća različite oblike zlostavljanja, maltretiranja i iritiranja na javnim mjestima, olakšana prisutnošću komunikacije u javnosti. Ovo uznemiravanje uključuje nepoželjne riječi i djela muškaraca koja invazivno zadiru u fizički i emocionalni prostor nepoznatih žena na način koji je nepristojan, zastrašujući, uvredljiv ili jeziv. Konkretni oblici ovog ponašanja mogu uključivati štipanje, udaranje, šamaranje, izgovaranje uvredljivih komentara, vulgarne izraze, ponižavajuće aluzije, te neprimjereno gledanje i prateće osjećanje uhođenja (Gardner, 1995; Kearl, 2010). Ovi oblici ponašanja često imaju zajedničke karakteristike koje omogućuju da se ulična uznemiravanja jasno prepoznaju. Jedan od oblika seksualnog uznemiravanja u javnom prostoru je ono u javnom prijevozu. Seksualno uznemiravanje u javnom prijevozu često prolazi nezapaženo, možda zbog prioriteta koje imaju drugi, ozbiljniji seksualni prijestupi (Tanasković i Račeta, 2007, 25).

Prema dostupnim podacima, pokazalo se da je uznemiravanje na javnim mjestima mnogo češće nego u radnom okruženju ili u obrazovnim institucijama. To ukazuje na široku prisutnost problema uznemiravanja u društvenim sferama koje su otvorene, kao što su ulice, parkovi, trgovine i slično (Macmillan i dr. prema Horvat i Perasović Cigrovski, 2014, 304). Bowman iznosi definirajuće karakteristike uličnog uznemiravanja: (1) žene su najčešće žrtve uličnog uznemiravanja; (2) uznemiravatelji su obično muškarci; (3) uznemiravatelji nisu nužno upoznati s njihovim žrtvama; (4) susret se odvija licem u lice; (5) mjesto događaja je javno, poput ulice, trotoara, autobusa, autobusne stanice, taksija ili drugih mjesta kojima javnost obično pristupa; međutim, (6) sadržaj komunikacije, ako postoji, nije namijenjen kao javni govor. Umjesto toga, komentari su usmjereni prema pojedincu (iako uznemiravatelj može imati namjeru da ih čuju prolaznici), te su često degradirajući, objektivizirajući, ponižavajući i ponekad prijeteći (Bowman, 1993, 523-524).

Uznemiravanje žena na javnim mjestima također proizlazi iz problema dominacije jednog roda nad drugim, a ne iz inherentne seksualnosti ili nesposobnosti kontrole seksualnih nagona

¹ Vidi: https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/Politika_sprjecavanja_diskriminacije_i_uznemiravanja.pdf.

² Vidi:

https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/Protokol_o_postupanju_i_mjerama_zastite_od_diskriminacije_i_uznemiravanja.pdf.

muškaraca. Osim toga, u mnogim slučajevima, uznemiravanje na javnim mjestima može biti i izraz društvenih normi koje toleriraju ili čak podržavaju takvo ponašanje, umjesto da ga osuđuju (Horvat i Perasović Cigrovski, 2014, 300).

Izgledno je da se seksualno uznemiravanje i napadi često događaju u barovima i klubovima, što je posljedica tamnog okruženja koje pruža određenu razinu anonimnosti. Počinitelji mogu osjećati da će njihova djela proći nekažnjeno i stoga se osjećaju sigurnije u uznemiravanje drugih. Često noćni izlasci uključuju konzumiranje velikih količina alkohola, što počiniteljima može dati izliku da provode takva djela, dok istovremeno stavlja žrtve u izuzetno ranjiv položaj. Ponašanje poput dodirivanja, grabljenja i trljanja unutar ovih okruženja postalo je toliko uobičajeno da se često olako odbacuje kao 'šala' ili 'dio zabave', što dodatno otežava suočavanje s ozbiljnošću problema i njegovo rješavanje (RTC Contributor, 2020).

Seksualno uznemiravanje žena na glazbenim događajima u SAD-u i inozemstvu često su prisutni zbog gužve, neadekvatnog nadzora i konzumacije alkohola. Kada ljudi piju, smanjuju se njihova inhibicija, što može dovesti do agresivnijeg ponašanja. To stvara okruženje u kojem je veća vjerojatnost da će doći do uznemiravanja. Svake godine na glazbenim festivalima u SAD-u bilježi se visoka učestalost seksualnog nasilja (92% žena prijavilo je neka iskustva uznemiravanja, uključujući neželjene komentare, pipkanje i, u manjem postotku, seksualne napade). Slični problemi prisutni su i u drugim zemljama. Na velikim događanjima poput Coachelle i Bravalle, prevalencija seksualnih napada je visoka, dok se veliki broj napada često ne prijavljuje. Čimbenici kao što su gustoća publike, loša vidljivost i konzumacija alkohola značajno doprinose ovim incidentima, a alkohol često igra ulogu u velikom broju napada (Heen i Lieberman, 2018).

Seksualno uznemiravanje se sve više očituje i u kibernetičkom prostoru. Žene su najčešće žrtve, iako i muškarci i djeca mogu biti pogođeni. Internet, s mogućnošću anonimnosti, omogućuje kako konstruktivna tako i destruktivna ponašanja. Seksualno uznemiravanje online često se manifestira kao rodno uznemiravanje i neželjena seksualna pažnja, uključujući uvredljive poruke, prijetnje, slanje erotskih slika bez pristanka i seksualne komentare. Seksualna prisila može uključivati online uhođenje i zavođenje, dok se pedofili koriste lažnim predstavljanjem i dječjom pornografijom. Prevalencija seksualnog uznemiravanja na internetu je u porastu zbog specifičnih karakteristika mreže, poput anonimnosti i lakog pristupa. Istraživanja pokazuju da je značajan broj žena doživio seksualno uznemiravanje online, s ozbiljnim emocionalnim posljedicama kao što su poremećaji prehrane, problemi sa snom, depresija i suicidalne sklonosti. Prevencija seksualnog

uznemiravanja na internetu zahtijeva integrirani pristup koji uključuje zakonske mjere, promjenu kulture i obrazovanje. Ključno je promijeniti nasilne aspekte internetske kulture putem dosljednog slanja poruka i primjera vodstva. Također, obrazovne intervencije trebaju biti usmjerene na povećanje svijesti i promjenu stavova prema seksualnom uznemiravanju. Inicijative za provedbu tih programa mogu doći od vladinih i javnih ureda te udruga, čime se doprinosi sigurnijem i učinkovitijem korištenju interneta (Barak, 2005, 78-86). Moloney i Love iznose konkretne primjere za različite oblike online seksualnog uznemiravanja koje je Barak definirao. Rodno uznemiravanje, najčešći oblik online uznemiravanja, podrazumijeva vrijeđanje ili uznemiravanje na temelju spola. Neželjena seksualna pažnja uključuje traženje seksualne suradnje, bilo virtualno ili u stvarnom životu. Ovaj oblik često uključuje slike ili zvukove te je uobičajen i na aplikacijama poput Tindera. Seksualna prisila, iako rijetka, koristi pritisak za postizanje seksualne suradnje, poput prijetnji nasiljem, izlaganja intimnih informacija ili osvetničke pornografije (distribucija seksualno eksplicitnih slika bez pristanka) (Barak prema Moloney i Love, 2018, 3-4).

Ova specifična vrsta uznemiravanja obuhvaća različite oblike, poput uhođenja, krađe identiteta, osveta pornografije, izlaganja osobnih i privatnih podataka, prijetnji nasiljem i slično. Istraživanja su također istraživala posljedice koje preživjele osobe trpe nakon takvih incidenata. Njihova istraživanja otkrila su da internetsko seksualno uznemiravanje može rezultirati emocionalnim i zdravstvenim problemima za adolescenciju i studente, pri čemu su češće žrtve žene (Rangaswami i Gevargiz, 2021, 4).

Jedan od pojmova koji se navodi kod ove vrste seksualnog uznemiravanja je „gendertrolling“ za opisivanje tehnika koje se koriste za provođenje virulentnog seksizma u virtualnim prostorima. Gendertrolling se razlikuje od običnog trolanja³, jer ne služi samo za zabavu ili ometanje, već izražava ozbiljno toksična uvjerenja o ženama. Veća je vjerojatnost da će gendertrolling dovesti do stvarnih posljedica za žrtvu korištenjem sljedećih metoda: (a) koordinirani napadi brojnih trolova na žrtvu („flaming“); (b) uvrede temeljene na rodu; (c) eksplicitni jezici koji opisuju okrutne i nasilne radnje prema žrtvi; (d) vjerodostojne prijetnje silovanjem, smrću, mučenjem ili „doxingom“ (otkrivanjem i širenjem osobnih podataka žrtve); (e) dugotrajni napadi na osobne i/ili profesionalne veze žrtve; i (f) ciljanje žena koje javno govore protiv seksizma (Manilla prema Moloney i Love, 2018, 4).

³ Trolanje se odnosi na objavljivanje uvredljivih ili neljubaznih stvari na internetu Vidi: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/troll>.

2.3. Okolnosti, reakcije i posljedice seksualnog nasilja i uznemiravanja

Seksualno nasilje od strane intimnog partnera jedan je od najčešćih oblika u svijetu, pri čemu su žene u braku ili suživotu posebno ranjive. Ostali faktori rizika uključuju mladost, konzumaciju alkohola ili droga, prethodna zlostavljanja, veći broj seksualnih partnera, seksualni rad, višu razinu obrazovanja i ekonomsku neovisnost (kod nasilja od strane partnera), te siromaštvo (World Health Organization, 2002). Uz tih, ostale okolnosti i faktori koji doprinose riziku od seksualnog uznemiravanja uključuju neudane ili razvedene žene, s nižim stupnjem obrazovanja, žene na privremenim poslovima ili u manjinskom statusu unutar organizacija u kojima dominiraju muškarci. U te kategorije također spadaju slabe i ranjive žene te snažne i neovisne žene. Većina uznemiravatelja su muškarci, a uznemiravatelji su obično nadređeni ili kolege. Identificirani su muškarci s visokom sklonosti seksualnom uznemiravanju, koji pokazuju osobine poput visokih razina neprijateljskog seksizma, prihvaćanja mita o silovanju, autoritarnosti i odobravanja tradicionalnih rodnih uloga te niskih razina empatije. Sklonost muškaraca uznemiravanju općenito se procjenjuje pomoću skale vjerojatnosti seksualnog uznemiravanja (LSH), koja omogućuje identifikaciju muškaraca pod velikim rizikom da postanu uznemiravatelji. Muškarci s visokom orijentacijom prema društvenoj dominaciji također su skloniji uznemiravanju, što ukazuje na njihovu sklonost hijerarhijskim grupnim odnosima. Osim individualnih čimbenika, istraživanja pokazuju da društva s izraženim stereotipima o rodnim ulogama i neadekvatnim sankcioniranjem seksualnog uznemiravanja imaju veći rizik od seksualnog nasilja. Također, u zajednicama koje prolaze kroz promjene u pogledu odijevanja i odnosa među spolovima, postoji sklonost da muškarci pogrešno tumače određene ženske odjevne stilove kao opravdanje za uznemiravanje. Odjeća sama po sebi može utjecati na percepciju žrtava, pri čemu se provokativna odjeća često povezuje s povećanim rizikom od napada, što može dovesti do pogrešnih zaključaka o krivici ili odgovornosti žrtve (Maass i dr., 2014; Horvat i Perasović Cigrovski, 2014; Johnson i Workman, 2009).

Seksualno uznemiravanje i nasilje predstavljaju ozbiljan društveni problem koji utječe na velik broj osoba, ali unatoč svojoj raširenosti, često ostaju nedovoljno istraženi i prijavljeni. Žrtve se suočavaju s brojnim preprekama koje dodatno otežavaju prijavljivanje takvih incidenata.

Kako bismo razumjeli složenost prijavljivanja seksualnog nasilja, ključno je uvidjeti da ono spada među najmanje prijavljene zločine, s brojnim slučajevima koji ostaju nevidljivi

službenim statistikama. Često se u literaturi koristi koncept „piramide“ ili „sante leda“ kako bi se opisao ovaj fenomen. Prema ovom konceptu, samo mali dio slučajeva, onih koji su prijavljeni policiji i evidentirani u službenim statistikama, nalazi se na vrhu piramide. To znači da je većina slučajeva seksualnog nasilja skrivena ispod površine, izvan službenog sustava prijavljivanja i evidentiranja. Ovaj široki jaz između prijavljenih i neprijavljenih slučajeva dodatno ukazuje na složenost problema i prepreke s kojima se suočavaju žrtve seksualnog nasilja u procesu prijavljivanja i traženja pravde (Mamula, 2011, 9).

Prijavljivanje incidenata seksualnog uznemiravanja može biti izuzetno teško zbog potencijalnog ponovnog proživljavanja negativnih emocija povezanih s traumatičnim događajem. Strah od mogućih posljedica, kao što su javna izloženost ili gubitak posla, može značajno obeshrabrili žrtve da se odluče za prijavu uznemiravanja. Također, prijavljivanje može rezultirati stigmatizacijom žrtve i osjećajem krivnje, posebno ako je teško razlučiti odgovornost između žrtve i počinitelja. Dodatno, određene osobine žrtve, kao što su način odijevanja ili prethodni odnosi, mogu biti pogrešno protumačeni kao poticaj počinitelju. Nadalje, žrtve možda nisu upoznate s pravnim procedurama protiv uznemiravanja zbog nedostatka pravne regulative i opće svijesti o ovom problemu. Sve te prepreke mogu značajno otežati proces prijavljivanja seksualnog uznemiravanja (Balenović i sur, 2000, 815-816).

Kada se razmatraju reakcije žrtava, autori uvode dvodimenzionalni model koji obuhvaća usmjerenost reakcije i traženje vanjske pomoći. Prva dimenzija se odnosi na usmjerenost reakcije, s jedne strane reakcije su usmjerene na sebe (unutarnje fokusiranje), dok su s druge strane reakcije usmjerene na počinitelja (vanjsko fokusiranje). Druga dimenzija obuhvaća traženje vanjske pomoći (zagovaranje) ili ne traženje vanjske intervencije. Iz ove podjele proizlaze četiri osnovne kategorije reakcija žrtava. Prva kategorija obuhvaća reakcije koje su usmjerene na sebe i ne zahtijevaju vanjsku intervenciju. Druga kategorija uključuje samoorijentirane reakcije, ali uključuje i potrebu za pravnom pomoći. Preostale dvije kategorije imaju zajednički fokus na počinitelja, uz mogućnost traženja ili ne traženja intervencije pravnih tijela. Reakcije koje uključuju traženje vanjske intervencije često su učinkovitije u rješavanju konfliktnih situacija, ali se rijetko odabiru zbog straha od osвете (Knapp i dr., 1997, 690-692).

Seksualno uznemiravanje i zlostavljanje ima ozbiljne posljedice za osobe koje su mu izložene, bez obzira na okolinu u kojoj se događa, jer direktno utječe na emocionalno i mentalno zdravlje žrtve. Ovakvo ponašanje može dovesti do napetosti, ljutnje, depresije te uzrokovati

nesanicu i simptome stresa poput glavobolja, kožnih promjena ili upale mjehura. Osim što ima štetne učinke na osobno blagostanje, seksualno uznemiravanje također ima negativne posljedice na radni učinak, poslovni uspjeh i napredak te može utjecati na samopouzdanje žrtve. Ovo diskriminacijsko ponašanje stvara nepoželjnu radnu atmosferu koja može ometati produktivnost i kvalitetu rada, a moguće je da žrtve izgube motivaciju za rad i profesionalni razvoj zbog osjećaja nesigurnosti i poniženja koje takvo ponašanje donosi. Posljedice seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu i sveučilištu obično su psiho-fizičke prirode, negativno utječući na formiranje radne i kolegijalne atmosfere te mogu ozbiljno narušiti zdravlje, povjerenje, samodisciplinu i učinkovitost pogođenih osoba. Emocionalna uznemirenost i stres često prisiljavaju žrtve da izostaju s posla ili predavanja, postaju manje učinkovite na radnom mjestu ili čak napuštaju posao ili studij. Česti izostanci s posla ili promjene radnih mjesta mogu onemogućiti napredak zaposlenika te otežati profesionalni uspjeh, a osobito pogađaju žene koje su najčešće žrtve. Seksualno uznemiravanje otežava njihovu potpunu integraciju na tržište rada, dok ne prijavljivanje ovakvih ponašanja može dodatno učvrstiti stereotipe o nepouzdanim ženskim radnicama i smanjiti njihov profesionalni napredak (Maretić, 2001, 14-15).

Uz ove osobne i profesionalne posljedice, psihološki učinci seksualnog uznemiravanja često rezultiraju osjećajima poniženja, srama i neugode. Ovakvi osjećaji proizlaze iz toga što se takvim postupcima omalovažava dostojanstvo osobe, tretirajući je isključivo kao seksualni objekt, dok se zanemaruje njezina osobnost. Osobe koje su izložene seksualnom uznemiravanju mogu se osjećati dehumanizirano i svedeno samo na svoj spolni identitet, što dodatno produbljuje njihov osjećaj poniženja i srama. Takvo iskustvo često ostavlja trajne psihološke posljedice na žrtve, utječući na njihovu emocionalnu dobrobit i samopouzdanje (Hemassi i dr. prema Balenović i dr., 2000, 822).

Bowmanova analiza naglašava dugoročne učinke seksualnog uznemiravanja, ne samo na pojedince, već i na cijelo društvo. Za žene, uznemiravanje narušava privatnost, izaziva strah od eskalacije u nasilje ili seksualni napad, potiče samoobjektivizaciju i negativne psihološke posljedice te smanjuje samopoštovanje. Također ograničava njihovu mobilnost i nepovoljno utječe na njihovu ekonomsku situaciju. Istovremeno, uznemiravanje ima šire društvene posljedice, jer pojačava ovisnost žena o muškarcima, povećava strah od muškaraca, smanjuje društvenu participaciju žena, potiskuje ih iz javne sfere u privatnu i dodatno jača diskriminaciju (Bowman, 1993, 535-542).

Štoviše, istraživanja Maass, Cadinu i Galdi potvrđuju širok spektar posljedica seksualnog uznemiravanja. Seksualno uznemiravanje može imati teške posljedice za žrtvu i organizaciju. Meta-analize dosljedno dokumentiraju negativne ishode. Fizički učinci uključuju glavobolje, mučninu, otežano disanje, umor, gastrointestinalne probleme, nesanicu, gubitak apetita i težine. Mentalni problemi uključuju depresiju, tjeskobu, ljutnju, razdražljivost, nekontrolirano plakanje i emocionalnu iscrpljenost. Žrtve često pokazuju simptome PTSP-a, što sugerira ozbiljnu traumu. Šire posljedice uključuju smanjenje psihološke dobrobiti, životnog zadovoljstva i samopoštovanja. U radnom okruženju, posljedice su smanjenje učinka, povećana stopa odsutnosti, povlačenje s posla, smanjeno zadovoljstvo poslom i pad organizacijske predanosti. Istraživanja pokazuju da žene postižu lošije rezultate na zadacima kada su seksualno uznemiravane. Izloženost seksualno eksplicitnim materijalima može pridonijeti održavanju tradicionalnih rodnih uloga. Ozbiljnost posljedica varira ovisno o organizacijskim i osobnim čimbenicima. Neke se žrtve suočavaju s uznemiravateljem, dok druge ne poduzimaju ništa zbog straha od odmazde ili nedostatka podrške. Različite procjene žrtava igraju važnu ulogu u iskustvu uznemiravanja (Maass i dr. 2014).

3. Pregled istraživanja o seksualnom uznemiravanju i nasilju

Unatoč tome što seksualno uznemiravanje predstavlja ozbiljan društveni problem, relativno malo socioloških istraživanja detaljno se bavi ovom tematikom. Još je rjeđe pronaći radove koji istražuju percepcije o seksualnom uznemiravanju, iako su one ključne za razumijevanje kako pojedinci doživljavaju i reagiraju na ovu vrstu nasilja. Ovaj dio rada je odvojen u dvije dimenzije – osobna iskustva i percepcije/stavovi o seksualnom uznemiravanju. U prvom dijelu su istraživanja koja se bave stvarnim iskustvima seksualnog uznemiravanja, dok je drugi dio posvećen analizi percepcija, odnosno kako pojedinci shvaćaju, interpretiraju i procjenjuju ove pojave. Na taj način nastoji se pružiti cjelovitiji uvid u problematiku seksualnog uznemiravanja i razumijevanje razlika između iskustva i percepcije ovog fenomena.

Sljedeći izvještaj daje detaljan pregled osobnih iskustava seksualnog nasilja i uznemiravanja među mladima, naglašavajući rodne razlike u iskustvima. Korišten je upitnik prilagođen studentima Sveučilišta u Zagrebu, usmjeren na različite aspekte seksualnih prava, ponašanja i nasilja s rodne perspektive. Uzorak je činilo 852 studenta, treće i četvrte godine fakulteta, obuhvaćajući reprezentativnu grupu sa sedam znanstvenih područja. Prikupljanje podataka obavile su dvije apsolutivice psihologije, provodeći anonimno anketiranje na 16 fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Upitnik je obuhvaćao 39 grupa pitanja raspoređenih u nekoliko područja: opće socio-demografske karakteristike, seksualna prava i reproduktivno zdravlje, seksualno ponašanje i rizična ponašanja, seksualno nasilje, te motivi za seksualne odnose. Uzorak je kodiran i analiziran statističkim programom SPSS koristeći deskriptivnu statistiku i testove poput t-testa i hi-kvadrata za analizu varijacija među spolovima (Mamula i Dijanić Plašć, 2007, 4-7). Rezultati pokazuju da je 54,5% studentica i 22,6% studenata doživjelo neželjene komentare i seksualne ponude, dok je prisilno dodirivanje tijela prijavilo 37,5% studentica i 11,9% studenata. Seksualni odnosi pod prijetnjom laži ili ucjene doživjelo je 5,6% ispitanika, bez značajnih razlika među spolovima. Najčešći počinitelji seksualnog nasilja su nepoznate osobe, koje su počinile nasilje nad 87% studentica i 39,4% studenata. Prijatelji ili poznanici bili su počinitelji u 50,8% slučajeva među studenticama i 24,6% među studentima, dok su partneri bili počinitelji u 19,2% slučajeva. Javni prostor, poput ulice ili kafića, identificiran je kao najčešće mjesto događanja seksualnog nasilja (77%), dok se preostali slučajevi odvijaju u privatnim prostorima, kao što su dom počinitelja ili žrtve (Mamula i Dijanić Plašć, 2007, 31-35).

Rad autora Fitzgerald, Shullman, Bailey, Richards, Swecker, Gold, Ormerod i Weitzman (1988) predstavlja rezultate istraživanja koje je provedeno kako bi se razvio alat nazvan Upitnik seksualnih iskustava. Populacija koja je bila predmet interesa u ovom istraživanju obuhvaćala je sve članice fakulteta, administratore i osoblje zaposleno na sveučilištu tijekom zimskog semestra 1985. godine (N = 642). To znači da su bile uključene akademske, profesionalne, činovničke i službene žene. Istraživački materijali su poslani tim ženama poštom na kampusu, s popratnim pismom i zapečaćenim materijalima za ispitivanje (Fitzgerald i dr., 1988, 165). Analiza rezultata pokazuje da su žene zaposlene na sveučilištu najčešće prijavljivale ponašanja koja su klasificirana kao rodno uznemiravanje, nakon čega slijedi zavodljivo ponašanje. Rezultati su pokazali da gotovo 6% žena izjavljuje da su bile suptilno poticane na seksualno ponašanje s kolegama s posla, dok je nešto više od 3% navelo da im je suptilno priječeno odmazdom za nesuradnju. Što se tiče težeg oblika seksualnog uznemiravanja ili napada, preko 11% je izjavilo da su bili podvrgnuti neželjenim pokušajima dodira ili milovanja, što je izazvalo najveću stopu podrške. Ovo istraživanje pokazalo je da je rodno uznemiravanje i zavodljivo ponašanje najčešće situacije s kojima se susreću radnice na sveučilištima. Oko 34% zaposlenih žena prijavilo je neki oblik rodno uznemiravanja, dok je oko 17% doživjelo zavodljive seksualne pristupe kolega s posla. Takva ponašanja stvaraju uvredljivo i zastrašujuće okruženje u kojem žene moraju raditi ili studirati (Fitzgerald i dr., 1988, 165-168). Važno je napomenuti da mnoge žene koje su bile izložene ovakvom ponašanju ne prepoznaju ga kao seksualno uznemiravanje, što dodatno komplicira situaciju. Iako su seksualno ponašanje u učionici ili na radnom mjestu neprikladni bez obzira na metu, čini se da je to posebno izazovno za studentice i radnice (Fitzgerald i dr., 1988, 169-172).

Istraživanje Saguy i Rees (2021) pruža sociološki pregled seksualnog i rodnog uznemiravanja s posebnim naglaskom na radno okruženje u kontekstu pokreta #MeToo. Kroz analizu postojeće literature, istraživanje razmatra kako su sociološka istraživanja i pravne definicije uznemiravanja oblikovale shvaćanja ove problematike. Studija se oslanja na pregled dosadašnjih socioloških radova i pravnih definicija, analizirajući različite skupine, uključujući radnike, manjinske zajednice, žene na rukovodećim položajima te radnike u marginaliziranim zanimanjima. Korištenjem interdisciplinarnog pristupa, istraživanje ispituje kako rod, rasa, seksualna orijentacija i hijerarhijski položaj utječu na učestalost i percepciju uznemiravanja. Rezultati pokazuju da sociološki radovi, slično pravnim normama, često favoriziraju seksualne oblike uznemiravanja, dok zanemaruju ne-seksualne oblike rodnog uznemiravanja, iako su oni

češći i jednako štetni. Također je uočeno da različite društvene skupine, ovisno o rodu, rasi, seksualnoj orijentaciji i položaju u organizaciji, različito percipiraju i definiraju što čini uznemiravanje. Primjerice, žene u autoritativnim ulogama češće doživljavaju uznemiravanje jer izazivaju tradicionalne rodne norme (Saguy i Rees, 2021, 420-423). Organizacijske mjere koje su postale standardne, poput treninga o uznemiravanju, nisu učinkovite u smanjenju stope uznemiravanja, a često izazivaju otpor, posebno kod muškaraca koji se osjećaju ugroženi. U diskusiji autori kritiziraju prevladavajuće pravne i organizacijske pristupe uznemiravanju, tvrdeći da oni često ne nude adekvatne rezultate. Naglašena je potreba za uključivanjem rodno-neutralnih i intersekcijских perspektiva koje uzimaju u obzir različite oblike uznemiravanja (Saguy i Rees, 2021, 425). Predloženi su alternativni pristupi, poput promjene organizacijske kulture i osnaživanja svjedoka da prijave uznemiravanje, kao i veće usmjerenje na ne-seksualne oblike rodne diskriminacije. Zaključno, istraživanje poziva na dubinsku promjenu u načinu na koji organizacije i društvo pristupaju pitanju uznemiravanja, s posebnim naglaskom na promjene unutar institucionalnih struktura koje održavaju rodnu neravnopravnost (Saguy i Rees, 2021, 426-430).

Studija Hill i Kearn (2011) donosi nova saznanja o seksualnom uznemiravanju, uključujući i ono putem interneta, prisutnom u srednjim školama. Provedena je anketom na reprezentativnom uzorku učenika od sedmog do dvanaestog razreda u svibnju i lipnju 2011. godine. Istraživanje je obuhvatilo različite oblike uznemiravanja, poput osobnog iskustva, svjedočenja uznemiravanju ili uznemiravanja drugih, te je tražilo da učenici podijele svoje reakcije i mišljenja o tim iskustvima. Također je ispitivalo kako učenici percipiraju odgovor škola na seksualno uznemiravanje te koje strategije smatraju djelotvornima u sprječavanju ovog problema. Rezultati istraživanja potvrđuju da je seksualno uznemiravanje i dalje prisutno u školskom okruženju, što utječe na obrazovno iskustvo mnogih učenika, posebno djevojčica (Hill i Kearn, 2011, 10-12. Međutim, samo mali broj učenika koji su doživjeli seksualno uznemiravanje tijekom školske godine 2010./11. prijavio je incident školskom osoblju. Mnogi su učenici odlučili zadržati svoje iskustvo za sebe (Hill i Kearn, 2011, 25-27).

Istraživanje Dimitrijević i Mladenović (2017) o seksualnom uznemiravanju studenata na Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Sveučilišta u Beogradu obuhvatilo je 147 studenata preddiplomskog studija. Korišten je posebno izrađen upitnik koji je sadržavao pitanja otvorenog i zatvorenog tipa, a ispitanici su imali mogućnost pružiti dodatna pojašnjenja ili

sugestije na pojedina pitanja (Dimitrijević i Mladenović, 2017, 298-299). Rezultati istraživanja ukazuju na prisutnost seksualnog uznemiravanja među studentima Fakulteta za defektologiju, kako od strane osoblja tako i od strane drugih studenata, pri čemu je verbalni kontakt s seksualnom konotacijom bio najčešći oblik uznemiravanja. Što se tiče osobnog iskustva, studentice su češće izvještavale o tome da su bile žrtve seksualnog uznemiravanja u usporedbi sa studentima, no valja uzeti u obzir da je u uzorku bilo više studentica nego studenata (Dimitrijević i Mladenović, 2017, 300-302). Psihičke posljedice seksualnog uznemiravanja su najizraženije među studentima, a istraživanje je također pokazalo da nitko od ispitanika nije prijavio svoje iskustvo fakultetskim vlastima (Dimitrijević i Mladenović, 2017, 303). Postoji inicijativa i volja među studentima za rješavanjem ovog problema, pri čemu se predlaže osnivanje Službe za podršku studentima žrtvama seksualnog uznemiravanja koja bi pružala adekvatnu pomoć i podršku. Također, studenti predlažu rješavanje problema putem obrazovanja studenata i zaposlenika, poticanja prijavljivanja, disciplinskih mjera protiv zlostavljača te donošenja Pravilnika o spolnom uznemiravanju studenata (Dimitrijević i Mladenović, 2017, 304-305).

Autonomni ženski centar (2018) je proveo istraživanje čiji je cilj bio je utvrditi postotak mladih koji su doživjeli seksualno uznemiravanje i njihovu percepciju ove pojave kako bi se poboljšale sigurnosne mjere. Korištena metoda bila je PAPI, kvantitativno istraživanje s osobnim intervjuiranjem i tiskanim upitnikom. Uzorak je obuhvatio 602 ispitanika iz Novog Sada, Niša i Beograda. Istraživanje je provedeno 2018. godine (Autonomni ženski centar, 2018, 3-4). Rezultati istraživanja pokazali su da je približno jednak broj ispitanika navodio slanje neželjenih seksualnih poruka (14,8%), nuđenje seksualne usluge (14,7%) i upadanje u osobni prostor (14,6%) kao odgovor na pitanje što je seksualno uznemiravanje. Ostali oblici uključivali su gestikuliranje u seksualnom kontekstu (12,3%), neprikladne komentare (12,2%), samododirivanje (12,1%), iniciranje razgovora o seksualnim temama (10,7%) i neprikladne nadimke (8,4%). Čak 60% ispitanika doživjelo je upotrebu neprikladnih nadimaka, a 53% smatra da je to oblik seksualnog uznemiravanja. Preko polovine ispitanika (54%) primilo je telefonski poziv ili poruku sa seksualnom konotacijom, 91% ih smatra da takvo ponašanje predstavlja seksualno uznemiravanje. Četrdeset tri posto ispitanika doživjelo je situacije u kojima su im slali poljupce, zviždali ili se ulizivali, 85% ih smatra da takvo ponašanje spada u seksualno uznemiravanje. Oko 26,3% ispitanika bilo je svjedok samododirivanja u svom prisustvu, 92% smatra da to spada u seksualno uznemiravanje. Trideset posto ispitanika navelo je da im je seksualnim ponašanjem ugrožen osobni

prostor. Kod studenata, 30% ih je doživjelo seksualno neprimjerene komentare ili ponašanje od strane fakultetskih zaposlenika, a 79% ih smatra da su takva ponašanja seksualno uznemiravanje. Više od trećine ispitanika vjeruje da fakulteti dovoljno štite studente od seksualnog uznemiravanja, dok polovica smatra da zaštita nije dovoljna (Autonomni ženski centar, 2018, 8-38).

Jedno od dva velika istraživanja o seksualnom uznemiravanju u Hrvatskoj, koje je provela Ženska soba na uzorku od 1491 žene, otkrilo je da je 55% ispitanica doživjelo neželjene seksualne komentare i vulgarne izraze, dok je 43% iskusilo neželjeno dodirivanje. Najčešća mjesta uznemiravanja bila su javni prostori poput kafića, ulica, autobusa i tramvaja (Mamula prema Horvat i Perasović Cigrovski, 2014, 304). Drugo istraživanje, provedeno od strane Hollaback Hrvatska, uključivalo je online anketu s 446 žena u dobi od 13 do 74 godine. Gotovo sve ispitanice potvrdile su iskustvo barem jednog oblika uznemiravanja na javnim mjestima. Češći su bili manje prijeteći oblici poput zurenja (94%), neželjenih komentara o izgledu (93%) i zviždanja (92%), dok su ozbiljniji oblici poput uhođenja (53%), dodirivanja (55%) i seksualnog napada (32%) bili rjeđi. Najčešća mjesta uznemiravanja bile su ulice (57%), javni prijevoz (17%) i stanice javnog prijevoza (7%). Također, 15% ispitanica spomenulo je obrazovne ustanove i njihovu okolinu, iako to nije bilo predviđeno u upitniku (Perasović Cigrovski, Horvat i Komšić prema Horvat i Perasović Cigrovski, 2014, 304).

Tanasković i Račeta (2007) su proveli istraživanje o seksualnom uznemiravanju žena u javnom prijevozu u Beogradu. Cilj istraživanja je ispitati učestalost i oblike seksualnog uznemiravanja te reakcije i osjećaje žena u tim situacijama. Upitnik od 13 pitanja, uključujući otvorena pitanja i pitanja s višestrukim odgovorima, koristio se za prikupljanje podataka. Istraživanje je provedeno 2007. godine na uzorku od 76 žena u dobi od 20 do 29 godina (Tanasković i Račeta, 2007, 25-26). Pokazalo je da su žene bile izrazito ranjive kada su putovale same javnim prijevozom, s obzirom na to da se većina slučajeva uznemiravanja dogodila upravo u takvim okolnostima. Kad je riječ o vrstama seksualnog uznemiravanja koje su doživjele, većina žena je prijavila da su bile izložene neposrednom seksualnom kontaktu, gdje bi nasilnik prilazio, trljao se uz njih, stajao blizu ili ih dodirivao. Emocionalni doživljaji ispitanica tijekom seksualnog uznemiravanja obuhvatili su širok spektar negativnih osjećaja: bijes (66%), osjećaj poniženja i srama (36%), osjećaj bespomoćnosti (33%), zbunjenost (29%), tuga do te mjere da su zaplakali (17%), te osjećaji krivnje i drugi. Podaci pokazuju da gotovo sve žene u našem uzorku imaju iskustva seksualnog uznemiravanja u javnom prijevozu. Iako uzorak nije reprezentativan za širu

populaciju, rezultati potvrđuju pretpostavku o visokoj učestalosti ovog problema u Beogradu. Žene su osjetljivije na uznemiravanje kada su same, a čak 26% slučajeva zlostavljači nisu odustali ni u prisustvu drugih žena. Samo 10% putnika je reagiralo na uznemiravanje, dok 45% nije ništa poduzelo, što ukazuje na prisutnost kulturnih normi koje opravdavaju neaktivnost. Žene često ne reagiraju glasno zbog straha od srama i nesigurnosti u vlastito ponašanje (Tanasković i Račeta, 2007, 26-28). Rezultati također pokazuju da seksualno uznemiravanje može imati dugoročne emocionalne posljedice. Većina zlostavljača su osobe mlađe ili srednje dobi, što ruši predrasude o „starijim perverznicima“. Veliki interes ispitanica za istraživanje i prijedlozi za rješavanje problema ukazuju na potrebu za daljnjim istraživanjem i društvenim akcijama, uključujući obrazovanje, kazne za nasilnike i medijske kampanje (Tanasković i Račeta, 2007, 29-31).

Istraživanje Rangaswami i Gevargiz (2021) na sveučilištu Santa Clara u Kaliforniji bavi se iskustvima online seksualnog uznemiravanja žena. Istraživanje je provedeno anketom na uzorku od 50 studentica Sveučilišta Santa Clara, uz dodatne polustrukturirane intervjuje sa četiri studentice koje su podijelile svoja osobna iskustva. Koristile su se dvije metode – anketa i etnografski intervjui. Dodatno, provedena su promatranja na događaju SCU Violence Prevention Program i analiziran je dokumentarac Netizens, koji se bavi kibernetičkim uznemiravanjem žena (Rangaswami i Gevargiz, 2021, 4-7). Rezultati ankete pokazali su da je 53% ispitanica doživjelo neki oblik online seksualnog uznemiravanja, a 58% je svjedočilo takvom uznemiravanju. Platforme na kojima se najčešće događalo uznemiravanje su bile GroupMe, Snapchat, Tinder, VSCO i stranice povezanih s bratstvima. Studentice su izvijestile o različitim oblicima uznemiravanja, uključujući neželjene poruke, neprimjerene slike i komentare, te ponižavajuće objave koje su anonimno dijelili članovi muških bratstava. Posljedice internetskog seksualnog uznemiravanja na ispitanice u istraživanju obuhvatile su raznolik spektar emocionalnih i socijalnih posljedica. Nakon incidenata uznemiravanja, mnogi ispitanici su iskusili osjećaje nelagode, nevjere, bijesa, straha, razočaranja i/ili frustracije. Kultura toksične muškosti na Sveučilištu Santa Clara prepoznata je kao ključni faktor u normalizaciji seksualnog uznemiravanja. Studentice su naglasile kako je online uznemiravanje često povezano s offline dinamikama moći i seksističkim ponašanjem na kampusu. Predložile su poboljšanja kao što su veća odgovornost institucija, obrazovni programi o seksualnom uznemiravanju, te otvorenije razgovore o nasilju nad ženama unutar zajednice SCU (Rangaswami i Gevargiz, 2021,10-16).

Istraživanje autora usmjereno je na razumijevanje koliko često i pod kojim uvjetima mladi u dobi od 10 do 17 godina nailaze na neželjene seksualne sadržaje na internetu. Uzorak istraživanja uključivao je 1.501 mladih korisnika interneta iz cijelih Sjedinjenih Američkih Država. Istraživači su koristili telefonske intervjuje kako bi prikupili podatke, fokusirajući se na redovite korisnike interneta koji su ga koristili najmanje jednom mjesečno tijekom posljednjih šest mjeseci (Mitchell i dr., 2003, 336-337). Rezultati su pokazali da je 25% ispitanika barem jednom u posljednjih godinu dana bilo izloženo neželjenim seksualnim slikama tijekom korištenja interneta. Većina tih izlaganja dogodila se dok su mladi pretraživali ili surfali internetom, dok je manji dio primio takve sadržaje putem e-maila ili instant poruka. Oko 24% ispitanika izjavilo je da su bili jako ili ekstremno uznemireni nakon takvih izlaganja (Mitchell i dr., 2003, 340-347). Diskusija u istraživanju naglašava da, iako većina mladih nije imala ozbiljno negativne reakcije na neželjenu izloženost, postoji značajna manjina koja je doživjela ozbiljan stres (Mitchell i dr., 2003, 350-351). Istraživači su istaknuli da je potrebno daljnje istraživanje kako bi se bolje razumjeli dugoročni učinci ovakvih izlaganja, kao i učinkovitost preventivnih mjera poput softvera za filtriranje sadržaja. Također, istraživanje sugerira da su roditeljski nadzor i softveri za filtriranje donekle učinkoviti, ali ne i savršeni u sprječavanju neželjene izloženosti (Mitchell i dr., 2003, 353-354).

3.1. Istraživanja o percepcijama i stavovima o seksualnom uznemiravanju

Johnson i Workman (2009) bavili su se povezanosti odijevanja sa seksualnim uznemiravanjem. U studiji je sudjelovalo 200 studenata (98 muškaraca, 102 žene) u dobi od 17 do 46 godina. Dizajn istraživanja bio je 2 x 2 između ispitanika, s dvije nezavisne varijable: odjeća (provokativna, neprovokativna) i spol ispitanika (muški, ženski). Manipulacija odjećom provedena je pomoću fotografija (Johnson i Workman, 2009, 165-166). Analiza varijance pokazala je da je manipulacija provokativnošću odjeće bila uspješna. Manekenka u provokativnoj odjeći percipirana je znatno provokativnijom za radno mjesto nego kad je bila konzervativno odjevena. Model u provokativnoj odjeći ocijenjen je kao vjerojatniji cilj seksualnog uznemiravanja. Žene koje su bile žrtve seksualnog uznemiravanja ocijenile su veću vjerojatnost uznemiravanja modela u provokativnoj odjeći. Ispitanici su generalno ocijenili veću vjerojatnost uznemiravanja kada je model nosio provokativnu odjeću (Johnson i Workman, 2009, 167-169). Rezultati su potvrdili hipotezu da se provokativna odjeća povezuje s većom procjenom vjerojatnosti provociranja seksualnog uznemiravanja. Ova otkrića podržavaju ranije radove koji sugeriraju da se odjeća vidi

kao znak seksualne namjere i provociranja napada. Muškarci i žene su slični u ocjenama, no žene koje nisu doživjele seksualno uznemiravanje smatraju da neprovokativna odjeća smanjuje rizik. Ova vjerovanja mogu utjecati na percepciju žrtava i postupanje prema njima, te naglašavaju potrebu za promjenom uvjerenja i stereotipa (Johnson i Workman, 2009, 169-170).

Analiza istraživanja Popovice, Gehlauf, Jolton, Everton, Godinho, Mastrangelo i Somers (1996) istražuje ulogu fizičke privlačnosti u percepcijama seksualnog uznemiravanja. Provedeno je u dva dijela s uzorkom od 164 i 211 studenata. U oba istraživanja manipulirana je fizička privlačnost tužitelja (žrtve) i tuženog (uznemiravatelja) kako bi se istražilo kako izgled utječe na percepciju incidenta. Metodologija je uključivala prezentaciju slučaja u kojem je žena podnijela pritužbu na verbalno ili fizičko uznemiravanje od strane nadređenog muškarca. Ispitanici su dobili fotografije tužitelja i tuženog (različitih stupnjeva fizičke privlačnosti) te su zamoljeni da ocijene incident. U istraživanju su postavljene tri hipoteze: (1) Muškarci će procijeniti incidente seksualnog uznemiravanja manje negativno od žena, (2) Verbalni incidenti će biti manje negativno definirani od fizičkih, (3) Fizička privlačnost nasilnika i žrtve će utjecati na procjene incidenta (Popovice i dr., 1996, 523-525). Rezultati istraživanja potvrdili su sve tri hipoteze i time pokazali značajne razlike u percepciji u odnosu na spol ispitanika. Muškarci su incident smatrali manje ozbiljnim i manje definitivno seksualnim uznemiravanjem nego žene, osobito kada je žrtva bila fizički neprivlačna. Također je utvrđeno da su fizički privlačni uznemiravatelji percipirani kao manje krivi i zaslužniji za simpatiju, dok su privlačne žrtve doživljavane kao djelomično odgovorne za incident. Studija je otkrila sklonost da fizički privlačni pojedinci budu povoljnije ocijenjeni, čak i kada je riječ o ozbiljnim optužbama (Popovice i dr., 1996, 532-533). Diskusija ističe da fizička privlačnost stvara pristranost u percepciji incidenta, pri čemu atraktivni uznemiravatelji i žrtve bivaju favorizirani. Stereotipi o ljepoti, poput onog da „ljepota implicira dobrotu“, igraju ključnu ulogu u percepciji ovih situacija, što može utjecati na ishode u radnim sredinama i pravnim procesima (Popovice i dr., 1996, 539-541).

Istraživanje Jaclyn Packer (1986) ispitalo je rodne razlike u percepciji uličnog uznemiravanja. Korišten je upitnik na uzorku od 34 ispitanika (17 muškaraca i 17 žena) koji rade u socijalnim službama na različitim poslovima, s prosječnom dobi od 35 godina. Upitnik je mjerio osjećaje i percepcije o uznemiravanju (npr. koliko se žena osjeća uvrijeđeno, komplimentirano ili sigurno) te namjeru uznemiravatelja. Također je ispitalo koliko često ispitanici vjeruju da žene u New Yorku doživljavaju uznemiravanje (Packer, 1986, 333-335). Rezultati su pokazali značajne

razlike u percepciji. Žene su smatrale da su žrtve uznemiravanja manje komplimentirane i zadovoljne te više uvrijeđene, ljute i nesigurne nego što su to muškarci percipirali. Iako su muškarci smatrali da uznemiravatelji imaju nešto zlonamjernije namjere nego što su žene vjerovale, obje skupine su ocijenile da žene češće osjećaju nelagodu nego kompliment. Zanimljivo, muškarci su procijenili veću učestalost uznemiravanja na ulici nego žene. Starije žene percipirale su rjeđu učestalost uznemiravanja, što autorica pripisuje utjecaju društvenih normi o dobi i ljepoti (Packer, 1986, 335-336). Rezultati sugeriraju da muškarci ne shvaćaju koliko žene negativno doživljavaju uznemiravanje, što može pridonijeti normalizaciji ovog ponašanja. Istodobno, žene često pretpostavljaju da uznemiravatelji nemaju loše namjere, što može ublažiti osjećaj odgovornosti muškaraca za takvo ponašanje. Packer ističe da su istraživanja o ovoj temi ograničena i da bi buduće studije trebale obuhvatiti šire varijable, poput različitih oblika uznemiravanja i konteksta (npr. urbanih i ruralnih sredina). Također je preporučila da se ispita utjecaj uznemiravanja na svakodnevne aktivnosti žena te da se uključe uznemiravatelji kako bi se bolje razumjele njihove motivacije (Packer, 1986, 336-338).

Istraživanje Čikić, Milovanović, Popov, Živančević Sekeruš, Bodroža i Milinkov (2023) imalo je za cilj analizirati seksualno uznemiravanje i ocjenjivanje u akademskom okruženju iz perspektive studentica. S obzirom na različite dinamike na tim fakultetima, odabir je napravljen s namjerom dobivanja šire slike problema. Istraživanje je kombiniralo anketiranje i diskusije fokusnih skupina radi prikupljanja podataka. Naglasak je stavljen na rezultate diskusija fokusnih skupina, kojima su se razmatrala pitanja o znanju i uvjerenjima studentica o seksualnom uznemiravanju i ocjenjivanju, njihovim iskustvima s tim problemom te očekivanjima od institucionalne podrške. Sudionici su bili odabrani temeljem dobrovoljnosti, s ciljem uključivanja različitih profila studenata. Ukupno su sudjelovale 22 studentice, 12 s Filozofskog fakulteta i 10 s Fakulteta sporta i fizičkog odgoja, pokrivajući različite stupnjeve studija i raznolike studijske grupe (Čikić i dr., 2023, 403-405). Rezultati pokazuju da su studentice upoznate sa seksualnim uznemiravanjem i ocjenjivanjem, jasno prepoznajući njihovu prirodu, manifestacije, posljedice i kontekst, no često koriste izraz „seksualno nasilje“ umjesto „uznemiravanja i ocjenjivanja“ zbog njegove veće učestalosti u javnom diskursu. Osjetljivost za tu tematiku proizlazi iz promjena u rodnim režimima, iako još postoji (auto)cenzura u razgovoru o ovom problemu, osobito s roditeljima ili odraslim osobama iz primarne sredine. Unatoč upoznatosti, studentice su izložene riziku seksualnog uznemiravanja i ocjenjivanja, što ih može postaviti i u ulogu žrtve i svjedoka.

Ovo stanje je prisutno od osnovnoškolske dobi, reflektirajući duboko ukorijenjene rodne obrasce u društvu. Studentice ističu da nema tipične žrtve ili nasilnika, već je prisutan odnos nadmoći/nemoći (Čikić i dr., 2023, 406-410). U akademskoj zajednici, unatoč feminizaciji, žene su često percipirane kao manje moćne i izložene raznim oblicima diskriminacije, što pridonosi reprodukciji rodnih stereotipa. Postoji i tendencija tipiziranja žrtava i nasilnika, što dodatno viktimizira žrtve i perpetuira rodne norme. Institucionalna podrška se smatra važnom, ali postoje ambivalentna očekivanja oko njezine učinkovitosti, naglašavajući potrebu za edukacijom i informiranošću o problemu (Čikić i dr., 2023, 418-420).

U sljedećem istraživanju Čeriman i Spahić Šiljak (2022) su proučavale kako ljudi percipiraju seksistički humor i neprimjerene komentare, bilo izravno ili putem komunikacije poput e-mailova i telefonskih razgovora. Provele su istraživanje na sveučilištima u četiri zemlje - Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini, prikupljajući odgovore od muškaraca i žena koji su članovi administrativnog i nastavnog osoblja te studenata s ukupno 18 sveučilišta tijekom 2021. i 2022. godine. Analizirale su rezultate kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja koristeći paradigme kritičkog realizma kako bi bolje razumjeli uzroke rodne diskriminacije (Čeriman i Spahić Šiljak, 2022, 45-46). Rezultati su pokazali da su žene češće izložene različitim oblicima seksizma u usporedbi s muškarcima. Primijetile su da su uvrede usmjerene prema ženama često povezane s njihovim biološkim obilježjima, poput menstruacije i menopauze, što nije slučaj s muškarcima. Također su primijetile da je seksizam izraženiji na sveučilištima u BiH i Srbiji u usporedbi s Hrvatskom i Crnom Gorom. Iako nedostaje dovoljno podataka koji bi direktno objasnili zašto je seksizam izraženiji u nekim zemljama, može se sugerirati da je to povezano s razinom tradicionalizma u tim društvima. Na primjer, Hrvatska ima manje izražen tradicionalni pristup u usporedbi s ostalim balkanskim zemljama. Unatoč tome što su žene svjesne seksizma, primijetili su da on i dalje postoji, uglavnom zbog duboko ukorijenjenih struktura moći koje proizlaze iz povijesnih patrijarhalnih normi. Također su primijetili nedostatak dosljedne primjene normi koje bi sankcionirale seksističko ponašanje. Sugovornice su istaknule da doživljavaju seksistički humor kao oblik nasilja i diskriminacije te da on potiče organizacijsku kulturu koja tolerira seksizam (Čeriman i Spahić Šiljak, 2022, 46-58).

Sljedeće istraživanje ispitivalo je rodne razlike u percepciji seksualnog uznemiravanja ovisno o rodu žrtve i reakciji žrtve na uznemiravanje. Uzorak je obuhvatio 159 studenata Sveučilišta u Zagrebu (81 žena i 78 muškaraca), a istraživanje je provedeno pomoću hipotetskih

priča koje su opisivale seksualno uznemiravanje. Ispitanici su te priče procjenjivali na Likertovim skalama, ocjenjujući različite aspekte uznemiravanja. Metodologija se temeljila na dva eksperimenta. U prvom eksperimentu, manipuliran je rod žrtve, a u drugom reakcija žrtve (odlučna ili neodlučna). Ispitanici su zatim ocjenjivali događaje prema nekoliko kriterija: laskavost, uvredljivost, izazivanje straha, socijalna prihvatljivost i razina poštovanja koju je uznemiravatelj iskazao prema žrtvi (Balenić i dr., 2000, 817-818). Rezultati su pokazali značajne razlike u percepciji između muškaraca i žena. Žene su općenito događaje procjenjivale mnogo negativnije od muškaraca, osobito kada je žrtva bila žena. Također, muškarci su češće birali blaže kazne za uznemiravatelje, dok su žene preferirale strože kazne poput otkaza. U emocionalnim reakcijama, žene su najčešće osjećale bijes i strah, dok su muškarci često bili indiferentni ili čak polaskani. Iako je istraživanje pokazalo razlike u percepciji uznemiravanja s obzirom na rod žrtve, utjecaj reakcije žrtve nije bio značajan, čime je hipoteza o važnosti reakcije žrtve u procjeni ozbiljnosti incidenta odbijena (Balenić i dr., 2000, 819-823). Diskusija ukazuje na potrebu za daljnjim istraživanjem faktora poput fizičke privlačnosti i socijalnog konteksta koji mogu utjecati na percepciju seksualnog uznemiravanja (Balenić i dr., 2000, 824-825).

Ovo kvantitativno istraživanje bavi se percepcijama štete i pravde među ženama koje su doživjele online uznemiravanje. Uzorak istraživanja uključuje 3.993 sudionika iz 14 različitih geografskih regija diljem svijeta, s naglaskom na regije koje su često zanemarene u globalnim raspravama o upravljanju društvenim mrežama. Istraživači su koristili online anketu koja je uključivala četiri scenarija online uznemiravanja i sedam mogućih odgovora platformi na ta uznemiravanja (Im i dr., 2022, 6-7). Rezultati su pokazali da žene, u usporedbi s muškarcima, percipiraju veću štetu od online uznemiravanja, osobito kada je riječ o neovlaštenom dijeljenju seksualnih fotografija. Također, žene preferiraju snažnije odgovore platformi, kao što su uklanjanje sadržaja, zabrana korisničkih računa, te otkrivanje identiteta počinitelja. Međutim, žene su bile manje sklone opciji financijske naknade kao odgovora na uznemiravanje (Im i dr., 2022, 10-15). Ističe se potreba za promjenom pristupa u upravljanju društvenim mrežama, s naglaskom na prioritizaciju iskustava onih koji su najviše pogođeni online uznemiravanjem, posebno žena. Istraživači zaključuju da je ključno razumjeti kako žene doživljavaju online štetu i kako žele da platforme odgovore na takve situacije, osobito u kontekstu globalnog rodno uvjetovanog nasilja (Im i dr., 2022, 15-18).

Nadalje, rad autora Selimović i Tomić Selimović (2022) bavio se procjenom percepcije i iskustava sveučilišnog osoblja o rodno zasnovanom nasilju i diskriminaciji na sveučilištima u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori. Uzorak istraživanja obuhvatio je 73 sveučilišna profesora i profesorice, od čega 46 žena i 27 muškaraca, s 18 sveučilišta. Podaci su prikupljeni putem polustrukturiranih intervjua, uz korištenje prigodnog i mrežnog uzorkovanja. Metodologija istraživanja bila je kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih metoda. Ispitanici su odgovarali na anketu koja je ispitala njihovu percepciju rodne jednakosti kroz 16 stavki, kao i njihova osobna iskustva s rodno zasnovanim nasiljem kroz 15 stavki. Kvalitativni dio istraživanja fokusirao se na osobne priče i narativne konstrukcije ispitanika, s ciljem razumijevanja njihovih iskustava i percepcija rodno zasnovanog nasilja u akademskoj zajednici (Selimović i Tomić Selimović, 2022, 115-116). Rezultati su pokazali značajne razlike u percepciji između žena i muškaraca. Žene su imale statistički značajno viši stupanj poznavanja ključnih pojmova poput seksizma i rodno zasnovanog nasilja. Također su češće prepoznavale nejednakost u društvu i imale su više osobnih iskustava s nasiljem i uznemiravanjem. Najčešće forme uznemiravanja uključivale su seksualno sugestivne komentare i neprikladno promatranje, dok su rjeđe forme nasilja bile pokušaji silovanja. Muškarci su, s druge strane, često minimizirali problem, bilo da ga nisu prepoznavali ili su ga trivijalizirali. Kroz tematsku analizu narativa identificirane su četiri glavne teme koje odražavaju iskustva ispitanika: profesionalna degradacija, prikrivena eksploatacija, personalna degradacija i konflikt identiteta/uloga. Profesionalna degradacija očitovala se kroz ignoriranje i omalovažavanje žena u akademskom okruženju, dok je prikrivena eksploatacija uključivala simbolički tokenizam i sabotiranje ženskih karijera. Personalna degradacija odnosila se na objektivizaciju i seksistički humor, a konflikt identiteta/uloga bio je vidljiv u dilemama koje su žene osjećale između tradicionalnih društvenih očekivanja i svojih profesionalnih ambicija (Selimović i Tomić Selimović, 2022, 116-120). Diskusija u ovom istraživanju ističe kako sveučilište, iako često percipirano kao prostor liberalnijih stavova, nije imuno na rodno zasnovano nasilje. Hijerarhijska struktura akademske zajednice te prisutnost patrijarhalnih normi i rodni stereotipa doprinose održavanju nejednakosti. Žene su bile svjesnije problema i više angažirane u raspravi o njemu, dok su muškarci često umanjivali važnost tih pitanja. Ovi rezultati ukazuju na potrebu za daljnjim radom na promicanju rodne ravnopravnosti u akademskoj zajednici te na prepoznavanju i eliminiranju suptilnih oblika rodno zasnovanog nasilja koji su još uvijek prisutni (Selimović i Tomić Selimović, 2022, 120-122).

Rad Hagerlida i suradnika ispitivalo je prepreke u prepoznavanju seksualnog uznemiravanja u akademskoj zajednici. Pišu: „iskustva seksualnog uznemiravanja su česta među studentima, ali druga istraživanja pokazuju da žrtve i promatrači često teško prepoznaju kada incident postaje seksualno uznemiravanje” (Hagerlid i dr., 2023, 1). Cilj ove studije bio je dublje razumjeti prepreke koje studenti imaju u prepoznavanju seksualnog uznemiravanja u akademskom okruženju (Hagerlid i dr., 2023, 2. Za studiju su provedeni individualni intervjui i fokus grupe s ukupno 85 studenata na preddiplomskim, diplomskim i doktorskim studijima u pet europskih zemalja (Belgija, Hrvatska, Njemačka, Nizozemska i Švedska) između 2020. i 2022. Tematska analiza korištena je za prepoznavanje tih prepreka (Hagerlid i dr., 2023, 5. Rezultati pokazuju sljedeće. Kada su sudionici definirali seksualno uznemiravanje, 83 ih je imalo predrasude o tome što ono podrazumijeva. Smatrali su da seksualno uznemiravanje dolazi „odozgo prema dolje“ u akademskoj hijerarhiji, gdje više osoblje ili profesori uznemiravaju studente ili doktorande. Ovo je bila prepreka za prepoznavanje uznemiravanja među studentima ili doktorandima. Sudionici su također smatrali da seksualno uznemiravanje obično uključuje muškarce koji uznemiravaju žene, iako su neki spomenuli i slučajeve u kojima su žene počinitelji, a muškarci žrtve. Također, vjerovali su da uznemiravanje često uključuje starije počinitelje i mlađe žrtve, iako su neki iskusili uznemiravanje među vršnjacima ili od mlađih osoba. Konačno, mnogi su mislili da je seksualno uznemiravanje uvijek fizičko, dok su neki doživjeli verbalno uznemiravanje. Primjeri iz intervjua pokazuju kako sudionici povezuju akademsku hijerarhiju, spol i dob sa seksualnim uznemiravanjem. Mnogi studenti imaju poteškoća u razlikovanju između prihvatljivog ponašanja i seksualnog uznemiravanja. Od 81 sudionika, većina je imala izazove u prepoznavanju granica, posebno zbog različitih stupnjeva eksplicitnosti incidenata. Bilo je nejasno spadaju li prolazni fizički kontakt ili određeni pogledi u seksualno uznemiravanje. Thomas, belgijski doktorand, rekao je da postoji „velika siva zona“ u kojoj je teško odrediti što je seksualno uznemiravanje. Muški sudionici često su osjećali da su njihova iskustva morala biti eksplicitnija da bi se smatrala uznemiravanjem. Okruženje u kojem se događa uznemiravanje također je bilo važno. Formalni prostori, poput učionica, doživljavali su se kao neseksualni, dok su neformalni prostori, poput barova ili domova, komplicirali povlačenje granice. Sanne, nizozemska studentica, spomenula je da su neformalna okruženja, kao što su kućne zabave, često mjesta gdje se seksualni pozivi smatraju normalnima. Rezultati pokazuju da su mnogi sudionici imali poteškoća u prepoznavanju i reagiranju na seksualno uznemiravanje, naglašavajući važnost spremnosti promatrača da

interveniraju. Također, fokus na ekstremne slučajeve može umanjiti ozbiljnost manje očitih oblika uznemiravanja (Hagerlid i dr., 2023, 7-10). Zamagljene granice između prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja često otežavaju prepoznavanje uznemiravanja, posebno u situacijama koje su uvriježene u akademskoj kulturi. Suprotstavljena tumačenja dodatno kompliciraju situaciju, posebno kada se radi o rodno specifičnim ili generacijskim razlikama. Ove prepreke ostaju izazovne unatoč javnim raspravama poput pokreta #MeToo, što upućuje na potrebu za kontinuiranom edukacijom i osvješćivanjem o ovoj temi (Hagerlid i dr., 2023, 10-11).

4. Metodološki i empirijski aspekti istraživanja

4.1. Istraživački dizajn

Predmet istraživanja je percepcija studenata i studentica Filozofskog fakulteta u Splitu o seksualnom uznemiravanju žena. Opći ciljevi istraživanja su procijeniti upoznatost studentica i studenata Filozofskog fakulteta u Splitu s pojmom seksualnog uznemiravanja, njegovim različitim oblicima i okruženjima te ispitati njihove stavove o situacijama i emocionalnim reakcijama žrtve seksualnog uznemiravanja. U radu su također definirani i posebni istraživački ciljevi: ispitati razliku u procjenama ozbiljnosti različitih oblika seksualnog uznemiravanja između studentica i studenata, razliku u stavovima studentica i studenata o učestalosti seksualnog uznemiravanja u različitim okruženjima, ispitati razlike u percepciji između studentica i studenata o osjećajima žrtve u situacijama seksualnog uznemiravanja te ispitati razlike u stavovima studentica i studenata o prikladnim kaznama za počinjeno seksualno uznemiravanje. U istraživanju su formulisane 4 hipoteze:

[H1]: Studentice verbalne oblike seksualnog uznemiravanja procjenjuju ozbiljnije od studenata.

[H2]: Studenti češće procjenjuju da žene doživljavaju seksualno uznemiravanje u javnom prostoru od studentica.

[H3]: Studentice više nego studenti smatraju da žena osjeća bijes kao reakciju na seksualno uznemiravanje.

[H4]: Studentice smatraju da bi počinitelji seksualnog uznemiravanja trebali dobiti strožu kaznu za razliku od studenata.

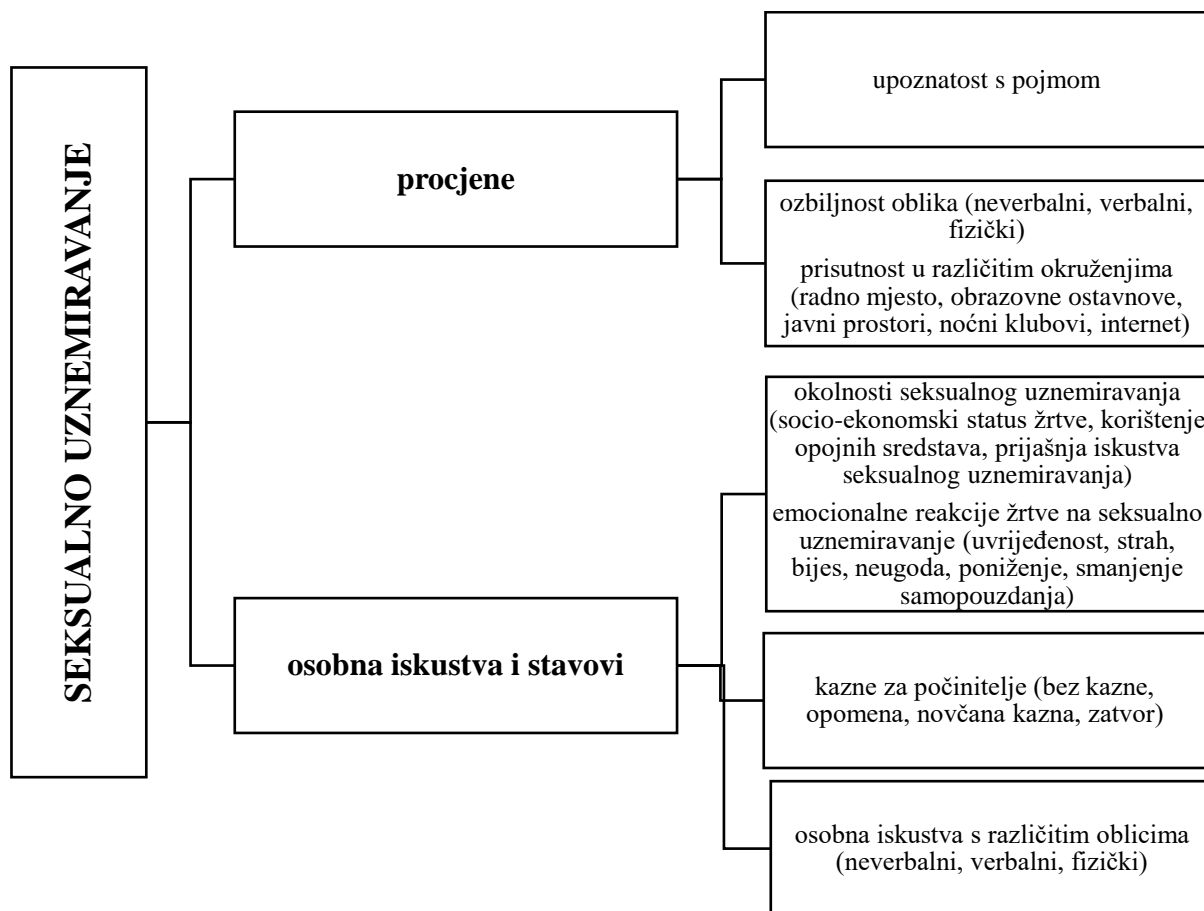
Za potrebe istraživanja korišten je prigodni uzorak, koji je formiran na temelju popisa svih studentica i studenata prijediplomskih, diplomskih i integriranih studija na Filozofskom fakultetu u Splitu. U početnoj fazi istraživanja planirala sam prikupiti uzorak koji bi obuhvatio 10% studenata preddiplomskih i 10% studenata diplomskih studija. Međutim, zbog niskog odaziva među studentima, nije bilo moguće ostvariti ravnomjernu zastupljenost skupina. Zbog toga sam bila prisiljena prilagoditi uzorak te uključiti 8% ukupnog broja studenata Filozofskog fakulteta, što je 114 studenata.

U istraživanju je korištena anketa kao metoda, pri čemu je upitnik služio kao mjerni instrument. Moje anketno istraživanje dobilo je suglasnost Etičkog povjerenstva Filozofskog fakulteta u Splitu, čime je potvrđeno da istraživanje zadovoljava sve etičke standarde i propise vezane uz zaštitu privatnosti sudionika te osiguranje njihovih prava. Anketni upitnik sadržavao je

10 pitanja, oblikovanih na temelju relevantne literature. Online verzija upitnika, izrađena pomoću Google obrasca, postavljena je i distribuirana putem Instagram priče Studentskog zbora Filozofskog fakulteta u Splitu (@szffst) tijekom srpnja i kolovoza 2024. godine. Empirijski podaci prikupljeni putem upitnika obrađeni su i analizirani u računalnom programu SPSS te interpretirani u kolovozu i rujnu iste godine. Upitnik je strukturiran u tri dijela. Prvi dio upitnika sadrži pitanja o sociodemografskim karakteristikama sudionika, uključujući spol: žensko ili muško; razinu studija: prijediplomski, diplomski ili integrirani prijediplomski i diplomski; te odsjek: hrvatski, engleski, talijanski, njemački jezik, povijest umjetnosti, povijest, filozofija, sociologija, pedagogija, učiteljski, predškolski odgoj ili psihologija. Drugi dio ispituje percepciju seksualnog uznemiravanja kroz nekoliko aspekata: prvo, stupanj poznavanja pojma na skali od „nepoznavanje pojma“, do „potpuno razumijevanje i prepoznavanje svih oblika u različitim situacijama“; zatim ozbiljnost različitih oblika uznemiravanja na skali od „nimalo ozbiljno“ do „jako ozbiljno“; te njihovu učestalost u različitim okruženjima, od „nikad“ do „uvijek“. Treći i završni dio upitnika istražuje stavove sudionika prema kontekstu seksualnog uznemiravanja kroz niz tvrdnji mjerene skalom od „u potpunosti se ne slažem“ do „u potpunosti se slažem“; emocionalne reakcije žrtava, također mjerene skalom slaganja; te stavove o kaznama za počinitelje s razinama: „bez kazne“, „opomena“, „novčana kazna“ i „zatvor“. Na kraju, upitnik uključuje i pitanje o osobnom iskustvu sa seksualnim uznemiravanjem s odgovorima „da“ ili „ne“. Pitanja o oblicima seksualnog uznemiravanja preuzeta su i operacionalizirana prema Maretić (2002).

U nastavku je prikazana konceptualna shema te operacionalizacija varijabli i indikatora koji su korišteni u istraživanju (vidi Prikaz 1.)

Prikaz 1. Konceptualna i operacionalna shema varijabli i indikatora

4.2. Prikaz istraživačkih rezultata

4.2.1. Strukturalna obilježja studentica i studenata

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 114 studentica i studenata Filozofskog fakulteta u Splitu od čega je bilo 66 žena (57,9%) i 48 muškaraca (42,1%) (vidi Tablica 1.). Većina sudionika/ica je na prijediplomskom studiju (63,2%), dok manji udio dolazi s diplomskog (25,4%) i integriranog prijediplomskog i diplomskog studija (11,4%) (vidi Tablica 2.). Od ponuđenih svih 12 odsjeka Filozofskog fakulteta u Splitu najveći broj sudionika/ica dolazi s odsjeka za hrvatski jezik i književnost (20,2%), slijedi anglistika (18,4%) i sociologija (17,5%). Manje zastupljeni su psihologija (7%) i rani i predškolski odgoj (5,3%) (vidi Tablica 3.).

4.2.2. Procjena seksualnog uznemiravanja: upoznavanje s pojmom, ozbiljnost oblika i prisutnost u različitim okruženjima

Četvrto pitanje ispitalo je upoznatost sudionika sa pojmom seksualnog uznemiravanja. 51,8% sudionika/ica smatra da ima dobar uvid u to što predstavlja seksualno uznemiravanje. 24,6% sudionika/ica zna što je seksualno uznemiravanje i mogu prepoznati sve njegove oblike u različitim situacijama, dok 23,7% priznaje da ima osnovno znanje ali im nedostaje znanja o mnogim oblicima seksualnog uznemiravanja. Niti jedan sudionik/ca nisu odgovorili da ne znaju što ono predstavlja niti da su samo čuli za seksualno uznemiravanje (vidi Tablica 4.).

Sljedeće pitanje mjeri ozbiljnost fizičkih, verbalnih i neverbalnih oblika seksualnog uznemiravanja. Velika većina sudionika/ica (70,2%) smatra nepoželjne tjelesne kontakte vrlo ozbiljnim oblikom seksualnog uznemiravanja, dok samo manji broj njih (1,7%) smatra da to nije nimalo ozbiljno. Oko polovine sudionika/ica (49,1%) smatra da su verbalni oblici uznemiravanja „donekle ozbiljni“, dok druga polovina (48,3%) smatra da su „jako ozbiljni“. Tek 3 (2,6%) sudionika/ica smatraju da ovo nije ozbiljno. U percepciji neverbalnih oblika seksualnog uznemiravanja vidi se najviši stupanj ozbiljnosti sudionika/ica. Čak 100 sudionika/ica (87%) smatra ove oblike seksualnog uznemiravanja vrlo ozbiljnima, dok vrlo mali broj (3 sudionika/ica) smatraju ovo nimalo ozbiljnim (vidi Tablica 5.).

Prva postavljena hipoteza (H1) glasila je: Studentice verbalne oblike seksualnog uznemiravanja procjenjuju ozbiljnije od studenata. Proveden je Mann-Whitney U test kako bi se istražila razliku u procjenama ozbiljnosti verbalnog oblika seksualnog uznemiravanja između studentica (n = 66) i studenata (n = 48). Rezultati testa bili su statistički značajni (U = 802.5, p <0.001), što ukazuje na razliku u procjenama ozbiljnosti verbalnog oblika seksualnog uznemiravanja između studentica i studenata. Utvrđeno je da je rang korelacije, kao mjera veličine učinka 0.479, što ukazuje na srednju praktičnu važnost. Stoga možemo zaključiti da studentice (medijan = 3) ozbiljnije procjenjuju verbalne oblike seksualnog uznemiravanja od studenata (medijan = 2).

Tablični prikaz 1. Rezultati Mann-Whitney testa razlika u ozbiljnosti verbalnih oblika seksualnog uznemiravanja s obzirom na spol

	Suma rangova	U	z	P vrijednost	r	medijan	N
Žene	4576.5	802.5	-5.114	<.001	0.479	3	66
Muškarci	1978.5					2	48

Sljedeće pitanje ispituje koliko ispitanici smatraju da je seksualno uznemiravanje prisutno u različitim okruženjima. Seksualno uznemiravanje na radnom mjestu smatra se prisutnim ponekad (52,6%) i često (33,3%), dok 18% smatra da se događa rijetko. Samo 1% sudionika/ica smatra da je uvijek prisutno. U obrazovnim ustanovama, seksualno uznemiravanje je najčešće percipirano kao ponekad prisutno (45,5%), dok 27,2% smatra da je često. Manji postotak (23,7%) smatra da se događa rijetko, dok 1,8% sudionika/ica misli da je uvijek prisutno. Seksualno uznemiravanje u javnim prostorima, kao što su ulice i javni prijevoz, smatra se često prisutnim (39,5%) i ponekad prisutnim (38,6%), dok 14,9% smatra da je uvijek prisutno. Manji postotak (6,1%) smatra da se događa rijetko. U noćnim klubovima i barovima, seksualno uznemiravanje najčešće je ocijenjeno kao uvijek prisutno (56,2%) ili često prisutno (41,2%), dok nijedan sudionik/ica nisu naveli da ga nikada nema. Na internetu, 48,2% sudionika/ica smatra da je seksualno uznemiravanje često prisutno, dok 46,5% smatra da je uvijek prisutno. Rijetko je prisutno prema 1,8% sudionika/ica (vidi Tablica 6.).

Druga postavljena hipoteza (H2) glasila je: Studenti procjenjuju da žene češće doživljavaju seksualno uznemiravanje u javnom prostoru od studentica. Proveden je Mann-Whitney U test kako bi istražila razliku u stavovima studentica ($n = 66$) i studenata ($n = 48$) o učestalosti seksualnog uznemiravanja u javnom prostoru. Rezultati testa bili su statistički značajni ($U = 752.5$, $p < 0.001$), što ukazuje na razliku u stavovima studentica i studenata o učestalosti seksualnog uznemiravanja u javnom prostoru. Utvrđeno je da je rang korelacije, kao mjera veličine učinka 0.477, što ukazuje na srednju praktičnu važnost. Međutim po medijanima shvaćamo da studentice (medijan = 4) češće procjenjuju da žene doživljavaju seksualno uznemiravanje u javnom prostoru od studenata (medijan = 3).

Tablični prikaz 2. Rezultati Mann-Whitney testa razlika u procjeni doživljaja seksualnog uznemiravanja žena u javnom prostoru s obzirom na spol

	Suma rangova	U	z	P vrijednost	r	medijan	N
Žene	4626.5	752.5	-5.094	<.001	0.477	4	66
Muškarci	1928.5					3	48

4.2.3. Stavovi i osobna iskustva u vezi sa seksualnim uznemiravanjem: okolnosti, emocionalne reakcije i kazna

Pitanje broj sedam ispituje stavove sudionika/ica prema različitim tvrdnjama o seksualnom uznemiravanju. S tvrdnjom da su žene češće žrtve seksualnog uznemiravanja nego muškarci u potpunosti se slaže 49,1% sudionika/ica, dok 40,4% se uglavnom slaže. Samo 0,8% se uglavnom ne slaže. 50% sudionika/ica se uglavnom slaže s tvrdnjom da su mlade žene češće žrtve, dok 34,2% u potpunosti slaže. Neutralan stav ima 8,8% sudionika/ica. Većina sudionika/ica (57%) smatra da konzumacija alkohola i/ili droga povećava ranjivost žena prema seksualnom uznemiravanju, dok 29,9% to uglavnom podržava. Neutralan stav ima 7,9% sudionika/ica. Velika većina (70,2%) u potpunosti odbacuje tvrdnju da način odijevanja žene može biti opravdanje za seksualno uznemiravanje, dok samo 5,3% sudionika/ica djelomično podržava ovu tvrdnju. Oko 63,2% sudionika/ica imaju neutralan stav prema tome da će žene koje su već bile žrtve seksualnog uznemiravanja češće opet doživjeti uznemiravanje, dok se 11,4% uglavnom slaže s tim, a 8,8% uglavnom ne slaže. Neutralan stav o tome jesu li žene s nižim primanjima češće žrtve ima 35,9% sudionika/ica, dok 24,6% smatra da uglavnom jesu, a 16,7% da u potpunosti nisu. Oko 42,1% sudionika/ica ima neutralan stav prema tvrdnji da žene u većini slučajeva poznaju svoje uznemiravatelje, dok 34,2% uglavnom slaže s tom tvrdnjom (vidi Tablica 7.).

Sljedeće pitanje ispituje percepcije emocionalnih reakcija žena na različite oblike seksualnog uznemiravanja. 43,9% sudionika/ica uglavnom smatra da se žene osjećaju uvrijeđeno kada im muškarac trubi ili zviždi na ulici, dok 23,6% smatra da se u potpunosti slažu s tom tvrdnjom. 1,8% ih se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom. Skoro pola (49,1%) sudionika/ica smatra u potpunosti da žene osjećaju strah kada im muškarac priđe u noćnom klubu i krene ih dodirivati, dok 34,2% uglavnom slaže s tom tvrdnjom. Oko polovice sudionika/ica smatra u potpunosti da žene osjećaju bijes kad im muškarac šalje neželjene poruke seksualne prirode, dok 32,5% uglavnom slaže s tom tvrdnjom. Niti jedan ispitanik se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom. Kada je riječ o osjećaju neugode zbog komentara na izgled, 43,9% sudionika/ica ima neutralan stav, dok 24,5% to uglavnom podržava. Velika većina (85,1%) sudionika/ica smatra da je snimanje bez pristanka za vrijeme seksualnog odnosa u potpunosti ponižavajuće za ženu, dok samo 1,8% zauzima neutralan stav. Blizu 40% sudionika/ica u potpunosti smatra da se ženama smanjuje samopouzdanje kada muškarac neprimjereno komentira njihov izgled, dok 31,6% uglavnom slaže s tom tvrdnjom. Neutralan stav ima 21,9% sudionika/ica (vidi Tablica 8.).

Treća postavljena hipoteza (H3) glasila je: Studentice više nego studenti smatraju da žena osjeća bijes kao reakciju na seksualno uznemiravanje. Proveden je Mann-Whitney U test kako bi istražila razliku u percepciji između studentica (n = 66) i studenata (n = 48) o osjećaju bijesa žrtve kao reakcije na seksualno uznemiravanje. Rezultati testa bili su statistički značajni (U = 1038.5, p <0.001), što ukazuje na razliku u percepciji između studentica i studenata o osjećaju bijesa žrtve kao reakcije na seksualno uznemiravanje. Utvrđeno je da je rang korelacije, kao mjera veličine učinka 0.321, što ukazuje na srednju praktičnu važnost. Stoga možemo zaključiti da studentice (medijan = 5) u većoj mjeri percipiraju osjećaj bijesa kod žrtve kao reakciju na seksualno uznemiravanje u usporedbi sa studentima (medijan = 4).

Tablični prikaz 3. Rezultati Mann-Whitney testa razlika u procjeni osjećaja bijesa kod žena kao reakcije na seksualno uznemiravanje s obzirom na spol

	Suma rangova	U	z	P vrijednost	r	medijan	N
Žene	4340.5	1038.5	-3.432	<.001	0.321	5	66
Muškarci	2214.5					4	48

Deveto pitanje ispituje stavove sudionika o prikladnoj kazni za seksualno uznemiravanje. Analiza pokazuje da većina sudionika/ica (72,8%) smatra da je zatvor najprikladnija kazna za počinjeno seksualno uznemiravanje. Manji broj sudionika/ica (22,8%) smatra da je novčana kazna prikladna kazna, dok samo 4,4% smatra da bi opomena bila dovoljna kazna. Niti jedan sudionik/ca ne smatra da bi uznemiravatelj trebao proći bez kazne (vidi Tablica 9.).

Četvrta postavljena hipoteza (H4) glasila je: Studentice smatraju da bi počinitelji seksualnog uznemiravanja trebali dobiti strožu kaznu za razliku od studenata. Proveden je Mann-Whitney U test kako bi istražila razliku u stavovima studentica (n = 66) i studenata (n = 48) o prikladnim kaznama za počinjeno seksualno uznemiravanje. Rezultati testa bili su statistički značajni (U = 1067, p <0.001), što ukazuje na razliku u stavovima studentica i studenata o prikladnim kaznama za počinjeno seksualno uznemiravanje. Utvrđeno je da je rang korelacije, kao mjera veličine učinka 0.358, što ukazuje na srednju praktičnu važnost. Iako studentice i studenti imaju isti medijan, suma rangova za žene (4312) je značajno veća od one za muškarce (2243), što sugerira da su žene u prosjeku dale više rangirane odgovore, što implicira strože stavove prema kaznama za počinitelje.

Tablični prikaz 4. Rezultati Mann-Whitney testa razlika u stavu prikladne kazne za počinjeno seksualno uznemiravanje s obzirom na spol

	Suma rangova	U	z	P vrijednost	r	medijan	N
Žene	4312	1067	-3.824	<.001	0.358	4	66
Muškarci	2243					4	48

Zadnje pitanje ispituje osobna iskustva s različitim oblicima seksualnog uznemiravanja (fizičkim, verbalnim i neverbalnim). Većina sudionika/ica (64,9%) imala je iskustvo s nepoželjnim tjelesnim kontaktom poput dodira, glaćenja i štipanja. Sličan broj sudionika/ica (64,1%) imao je iskustvo s neugodnim upucavanjima i sugestivnim primjedbama. Manji postotak sudionika/ica (34,2%) imao je iskustvo s isticanjem pornografskih i seksualno sugestivnih materijala ili slanjem neželjenih poruka (vidi Tablica 10.).

5. Rasprava i zaključak

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da polovica sudionika u ovom istraživanju smatra da dobro razumije pojam seksualnog uznemiravanja, dok četvrtina ima osnovno razumijevanje tog pojma, a druga četvrtina vjeruje da u potpunosti prepoznaje seksualno uznemiravanje. Većina sudionika smatra fizičko i neverbalno uznemiravanje donekle ozbiljnim, dok otprilike polovica njih verbalno uznemiravanje smatra vrlo ozbiljnim. Ovi nalazi ukazuju na potrebu za daljnjom edukacijom, posebno u kontekstu verbalnog uznemiravanja, koje se možda ne prepoznaje uvijek kao ozbiljan problem, iako može imati duboke emocionalne i psihološke posljedice za žrtve. Slični rezultati dobiveni su u studiji Čikić i suradnika (2023), koja je pokazala da studenti općenito prepoznaju prirodu, oblike i posljedice seksualnog uznemiravanja, ali ga često nazivaju „seksualnim nasiljem“ zbog njegove rasprostranjenosti u javnom diskursu. To ukazuje na potrebu za jasnijim definiranjem granica između različitih oblika seksualnog nasilja i uznemiravanja, kako bi se potaknula odgovornija reakcija društva na ovaj problem.

Rezultati ovog istraživanja također su pokazali da je približno trećina ispitanika doživjela telefonski poziv ili poruku seksualnog sadržaja što je niže u usporedbi s istraživanjem Autonomnog ženskog centra (2018), koje je pokazalo da je više od polovice mladih primilo takve pozive ili poruke. Što se tiče neželjenih seksualnih primjedbi, u ovom istraživanju gotovo dvije trećine studenata izvijestile su o takvim iskustvima. To je znatno viši postotak od onog navedenog u istraživanju Mamule i Dijanić Plašć (2007), prema kojem je nešto manje od polovice studenata doživjelo neželjene seksualne primjedbe. Nadalje, kad je riječ o neželjenom dodirivanju, gotovo dvije trećine ispitanika u istraživanju izvijestili su o tom iskustvu, što je znatno veći postotak u odnosu na četvrtinu slučajeva zabilježenih u istraživanju Mamule i Dijanić Plašć (2007).

Po pitanju rodni razlika, rezultati ukazuju na statistički značajnu razliku u percepciji između studentica i studenata, pri čemu studentice smatraju verbalno seksualno uznemiravanje ozbiljnijim od studenata, što je u skladu s nalazima istraživanja Popovice i suradnika (1996). Time se potvrđuje širi obrazac prema kojem žene pokazuju veću senzibilnost i ozbiljnost u procjeni seksualnog uznemiravanja, dok muškarci često umanjuju ozbiljnost tih situacija (Selimović i Tomić Selimović, 2022). Studentice u odnosu na studente smatraju da žene češće doživljavaju seksualno uznemiravanje u javnom prostoru. Navedeno može ukazivati na to da studenti možda manje prepoznaju ozbiljnost ili učestalost uznemiravanja koje žene doživljavaju, dok studentice tome pridaju veći značaj. Ova pretpostavka o procjenama seksualnog uznemiravanja u javnom

prostoru postavljena je prema istraživanju od Packer (1986), koje je pokazalo da su muškarci procjenjivali veću učestalost uznemiravanja na ulici u odnosu na žene. Daljnja analiza rezultata pokazuje da studentice češće nego studenti prepoznaju bijes kao reakciju na seksualno uznemiravanje. Ovi nalazi su u skladu s istraživanjima Balenović i suradnika (2000) te Packer (1986), koja ukazuju na to da žene ozbiljnije percipiraju seksualno uznemiravanje i emocionalne reakcije poput bijesa, dok muškarci često umanjuju ozbiljnost tih reakcija ili ih čak interpretiraju kao pozitivne ili laskave što dodatno naglašava razlike u percepciji između rodova. Kada je riječ o kaznama za počinitelje seksualnog uznemiravanja, rezultati provedenog istraživanja ukazuju na to da studentice podržavaju strože kazne za počinitelje seksualnog uznemiravanja u odnosu na studente. Ovi nalazi su u skladu s istraživanjem Balenović i suradnika (2000), koje pokazuje da žene preferiraju rigorozniji pristup kaznama, dok muškarci često odabiru blaže sankcije.

Ovo istraživanje ima nekoliko ograničenja. Prvo, postoji neravnomjerna raspodjela odgovora među sudionicima iz različitih odsjeka. Primjerice, studenti njemačkog jezika čine 12,3% uzorka u anketi, dok na razini cijelog sveučilišta čine 6,79%. Slično, studenti sociologije predstavljaju 17,5% uzorka, iako čine 8,95% na sveučilištu, dok je udio studenata predškolskog obrazovanja u anketi 5,3%, naspram 18,7% na sveučilištu. Ova neujednačenost ograničava mogućnost precizne usporedbe odgovora studenata različitih studijskih programa. Nadalje, istraživanje koristi binarnu kategorizaciju roda (muški/ženski) te isključuje seksualnu orijentaciju sudionika, što su čimbenici koji su relevantni za proučavanje seksualnog uznemiravanja. K tome, jedno od ograničenja ovog istraživanja jest izostavljanje važne dimenzije seksualnog nasilja, nasilja među partnerima i unutar obiteljskog okruženja. Iako je ovaj aspekt izuzetno značajan u širem kontekstu nasilja, odlučeno je isključiti ga zbog njegove složenosti i opsežnosti. Istraživanje ove dimenzije moglo bi doprinijeti dubljem razumijevanju problema te obogatiti ukupnu sliku o seksualnom uznemiravanju. Istraživanje ipak donosi i važne doprinose. Pruža praktične implikacije za društvo, naglašavajući potrebu za dodatnim obrazovanjem o seksualnom uznemiravanju među ženama i muškarcima. Rezultati pokazuju da neki čimbenici koji utječu na percepciju seksualnog uznemiravanja kod žena nisu prisutni kod muškaraca, što ukazuje na potrebu za specifičnijim pristupima u podizanju svijesti i razumijevanju ove teme među spolovima. Za buduća istraživanja preporučuje se uključivanje šireg raspona rodnih identiteta i seksualnih orijentacija kako bi se produbilo razumijevanje seksualnog uznemiravanja i osigurala veća reprezentativnost različitih iskustava i perspektiva.

6. Literatura

1. Autonomni ženski centar, Terensko istraživanje agencije Ninamedia (2018). Percepcija i iskustvo mladih u vezi sa seksualnim uznemiravanjem. <raspoloživo na: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-nasilje/Percepcija_i_iskustvo_mladih_u_vezi_sa_seksualnim_uznemiravanjem_2018.pdf>, [pristupljeno 17.02.2024.]
2. Balenović, T., Hromatko, I., Markovina, J., Perica, V., Paratušić, A., Poljanić, S. (2000). Studentska percepcija seksualnoga uznemiravanja. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 9(6), 811-827. <https://hrcak.srce.hr/20219>
3. Barak, A. (2005). Sexual Harassment on the Internet. *Social Science Computer Review*, 23(1), 77-92. <https://doi.org/10.1177/0894439304271540>
4. Barr, P. A. (1993). Perceptions of Sexual Harassment. *Sociological Inquiry*, 63(4), 460-470. <https://doi.org/10.1111/j.1475-682X.1993.tb00325.x>
5. Benson, D. J., Thomson, G. E. (1982). Sexual harassment on a university campus: The confluence of authority relations, sexual interest and gender stratification. *Social Problems*, 29(3), 236–251. <https://doi.org/10.1525/sp.1982.29.3.03a00030>
6. Borić, R. (ur.) (2007). *Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske Unije*. Zagreb: Centar za ženske studije i Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH. https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Publikacija_Pojmovnik%20rodne%20terminologije%20prema%20standardima%20Europske%20unije.pdf
7. Bowman, C. G., (1993). Street Harassment and the Informal Ghettoization of Women. *Harvard Law Review*. 106 (3): 517-580. <https://doi.org/10.2307/1341656>
8. Čikić, J., Milovanović, I., Popov, B., Živančević Sekeruš, I., Bodroža, B. i Milinkov, S. (2023). Percepcija i (ne)izravno iskustvo seksualnog uznemiravanja i ucjenjivanja u akademskom kontekstu – perspektiva studentica. *Revija za sociologiju*, 53(3), 397-428. <https://doi.org/10.5613/rzs.53.3.3>
9. Ćeriman, J., Spahić Šiljak, Z. (2022). „Samo se šalim“: Analiza seksističkog humora i uvredljivih komentara na univerzitetima Balkana. U Spahić Šiljak, Z., Kovačević, K., Husanović, J. (ur.) *Izazovi integriranja rodne ravnopravnosti u univerzitetskoj zajednici: protiv rodno zasnovanog nasilja* (45-64). Sarajevo: Dobra knjiga. [Internet], <raspoloživo

na:

<http://www.tpo.ba/b/dokument/Izazovi%20integriranja%20rodne%20ravnopravnosti%20-%20bosanska%20verzija.pdf> >, [pristupljeno 17.02.2024.]

10. Dimitrijević, A., Mladenović, M. (2017). Sexual harassment of students - survey results. *Temida*, 20(2), 291-309. <https://doi.org/10.2298/TEM1702291D>
11. Dziech, B. W. Weiner, L. (1990). *The Lecherous Professor: Sexual Harassment on Campus*. University of Illinois Pres.
12. European Institute for Gender Equality (2016). Glossary and thesaurus - sexual harassment. [Internet], <raspoloživo na: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1212?language_content_entity=en>, [pristupljeno 17.02.2024.]
13. Fitzgerald, L. F., Shullman, S. L., Bailey, N., Richards, M., Swecker, J., Gold, Y., Ormerod, M., Weitzman, L. (1988). The incidence and dimensions of sexual harassment in academia and the workplace. *Journal of Vocational Behavior*, 32(2), 152–175. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(88\)90012-7](https://doi.org/10.1016/0001-8791(88)90012-7)
14. Gardner, C. B. (1995). *Passing By: Gender and Public Harassment*. Oakland: University of California Press.
15. Gelfand, M. J., Fitzgerald, L. F., Drasgow, F. (1995). The structure of sexual harassment: A confirmatory analysis across cultures and settings. *Journal of Vocational Behavior*, 47(2), 164–177. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1995.1033>
16. Hagerlid, M., Štulhofer, A., Redert, A., Jakić, I., Schoon, W., Westermann, M., Deverchin, C., de Graaf, H., Janssen, E., Löfgren, C. (2023). Obstacles in Identifying Sexual Harassment in Academia: Insights from Five European Countries. *Sexuality Research and Social Policy*, 20(3). <https://doi.org/10.1007/s13178-023-00870-8>
17. Heen, M., Lieberman, J. D. (2018). Sexual Harassment and Violence at Music Concerts and Festivals. University of Nevada, Las Vegas - Criminal Justice Department. [Internet], <raspoloživo na: <https://www.unlv.edu/sites/default/files/media/document/2023-10/Sexual-Harrassment-and-Violence-at-Music-Concerts-and-Festivals-V2.pdf>>, [pristupljeno 15.05.2024.]
18. Hill, C., Kearl, H. (2011). *Crossing the Line: Sexual Harassment in Schools*. Washington DC: AAUW. <raspoloživo na: <https://www.aauw.org/app/uploads/2020/03/Crossing-the-Line-Sexual-Harassment-at-School.pdf>>[pristupljeno 15.05.2024.]

19. Horvat, M., Perasović Cigrovski, B. (2014). Uznemiravanje žena na javnim mjestima - osvrt na uzroke, oblike i učestalost problema uznemiravanja u Hrvatskoj i svijetu. *Sociologija i prostor*, 52(3), 293-312. <https://doi.org/10.5673/sip.52.3.4>
20. Im, J., Schoenebeck, S., Iriarte, M., Grill, G., Wilkinson, D., Batool, A., Alharbi, R., Funwie, A., Gankhuu, T., Gilbert, E., Naseem, M. (2022). Women's Perspectives on Harm and Justice after Online Harassment., *Proc. ACM Hum.-Comput. Interact.* 6(355), 1-23. <https://doi.org/10.1145/3555775>
21. Johnson, K. P. K., Workman, J. (2009). Clothing and Attributions Concerning Sexual Harassment. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 21(2), 160-172. <https://doi.org/10.1177/1077727X9202100202>
22. Kearl, H. (2010). *Stop street harassment!* California: ABC-CLIO, LLC.
23. Knapp, D. E., Faley, R. H., Ekeberg, S. E., Dubois, C. L. Z. (1997). Determinants of target responses to sexual harassment: a conceptual framework. *Academy of Management Review*, 22(3), 687-729. <https://doi.org/10.2307/259410>
24. Maass, A., Cadinu, M., Galdi, S. (2014). Sexual Harassment: Motivations and Consequences. U Ryan, M. K., Branscombe, N. R. (ur.) *The SAGE Handbook of Gender and Psychology* (341-358). India: SAGE Publications, Ltd. <https://xyonline.net/sites/xyonline.net/files/2018-03/Maass%2C%20Sexual%20harassment.pdf>
25. Mamula, M. (ur.) (2011). *Seksualno nasilje u hrvatskoj 2000. – 2010*. Zagreb: Ženska soba – Centar za seksualna prava.
26. Mamula, M., Dijanić Plašč, I. (2007). *Rodna prizma seksualnih prava mladih*. Ženska soba – Centar za seksualna prava.
27. Maretić, A. (2001). *Seksualno uznemiravanje i zlostavljanje – 'od vica do silovanja'*. Zagreb: Centar za ženske studije
28. Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Wolak, J. (2003). The Exposure Of Youth To Unwanted Sexual Material On The Internet: *A National Survey of Risk, Impact, and Prevention*. *Youth & Society*, 34(3), 330-358. <https://doi.org/10.1177/0044118X02250123>
29. Moloney, M. E., Love, T. P. (2018). Assessing online misogyny: Perspectives from sociology and feminist media studies. *Sociology Compass*, 12(5), 1-12. <https://doi.org/10.1111/soc4.12577>

30. Narodne novine (2008). *Zakon o suzbijanju diskriminacije*. [Internet], <raspoloživo na: https://ombudsman.hr/propisi/zakon_o_diskriminaciji.pdf>, [pristupljeno 15.05.2024.]
31. Packer, J. (1986). Sex Differences in the Perception of Street Harassment. *Women & Therapy*, 5(2-3), 331-338. https://doi.org/10.1300/J015V05N02_30
32. Popovice, P. M., Gehlauf, D. N., Jolton, J. A., Everton, W. J., Godinho, R. M., Mastrangelo, P. M., Somers, J. M. (1996). Physical Attractiveness and Sexual Harassment. *Journal of Applied Social Psychology*, 26(6), 520-542. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1996.tb02729.x>
33. Rangaswami, A., Gevargiz, E. (2021). Online Sexual Harassment Amongst Women Students at Santa Clara University. *Silicon Valley Sociological Review*, 19(6), 1-19. <raspoloživo na: <https://scholarcommons.scu.edu/svstr/vol19/iss1/6>>, [pristupljeno 15.05.2024.]
34. Resanović, M. (2021). *Istraživanje o praksama za prijavljivanje seksualnog uznemiravanja na fakultetima u Srbiji*. Beograd: Fondacija za otvoreno društvo.
35. Rotundo, M., Nguyen, D. H., Sackett, P. R. (2001). A meta-analytic review of gender differences in perceptions of sexual harassment. *Journal of Applied Psychology*, 86(5), 914–922. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0021-9010.86.5.914>
36. RTC Contributor (2020). The normalisation of sexual harassment and assault in bars and nightclubs. [Internet], <raspoloživo na: <https://www.reclaimthecampus.com/post/the-normalisation-of-sexual-harassment-and-assault-in-bars-and-nightclubs>>, [pristupljeno 17.02.2024.]
37. Saguy, A. C., Rees, M. E. (2021). Gender, Power, and Harassment: Sociology in the #MeToo Era. *Annual Review of Sociology*, 47, 417–435. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-090320-031147>
38. Selimović, A., Tomić Selimović, LJ. (2022). Percepcije i iskustva univerzitetskih nastavnika o rodno zasnovanom nasilju i diskriminaciji: refleksije tradicionalnih i kulturnih činilaca. U Spahić Šiljak, Z., Kovačević, K., Husanović, J. (ur.) *Izazovi integriranja rodne ravnopravnosti u univerzitetskoj zajednici: protiv rodno zasnovanog nasilja* (113-126). Sarajevo: Dobra knjiga. [Internet], <raspoloživo na: <http://www.tpo.ba/b/dokument/Izazovi%20integriranja%20rodne%20ravnopravnosti%20-%20bosanska%20verzija.pdf>>, [pristupljeno 17.02.2024.]

39. Synnott, A. (1993). *The Body Social*. London: Routledge.
40. Tanasković, B., Račeta M. (2007). Istraživanje seksualnog uznemiravanja u javnom prevozu u Beogradu. *Temida*, 10(4), 23-32. <https://doi.org/10.2298/TEM0704023T>
41. The Advocates for Human Rights - The Stop Violence Against Women, (2010). What is Sexual Harassment in the Workplace? [Internet], <raspoloživo na: https://www.stopvaw.org/What_is_Sexual_Harassment>, [pristupljeno 17.02.2024.]
42. World Health Organization (2002). *World report on violence and health*. Geneva: WHO.

Internetske stranice:

Politika protiv diskriminacije i uznemiravanja na Sveučilištu u Splitu (2021).

<raspoloživo na:

https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/Protokol_o_postupanju_i_mjerama_zastite_od_diskriminacije_i_uznemiravanja.pdf>

Protokol o postupanju i mjerama zaštite od diskriminacije, uznemiravanja i spolnog uznemiravanja (2021).

<raspoloživo na:

https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/Politika_sprjecavanja_diskriminacije_i_uznemiravanja.pdf<

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/troll>

7. Metodološka arhiva

7.1. Upitnik

Poštovani/e,

studentica sam treće godine Sveučilišnog prijediplomskog studija Sociologija na Filozofskom fakultetu u Splitu (Odsjek za sociologiju). U svrhu izrade završnog rada provodim istraživanje o upoznatosti s pojmom seksualnog uznemiravanja, procjenama ozbiljnosti njegovih različitih oblika i okruženja u kojima se događa, osobnim iskustvima te stavovima i mišljenjima o okolnostima i emocionalnim reakcijama žrtve seksualnog uznemiravanja. U istraživanju sudjeluju studentice i studenti različitih studijskih programa na Filozofskom fakultetu u Splitu. Za prikupljanje podataka koristit će se upitnik, koji je konstruiran u svrhu provedbe ovog istraživanja. Vaše sudjelovanje je dobrovoljno i anonimno te možete odustati od ispunjavanja upitnika u bilo kojem trenutku. S obzirom da se istraživanje bavi osjetljivom temom moguće je da osjetite emocionalnu nelagodu ili doživite određenu razinu stresa, molimo Vas da se u tom slučaju obratite Centru za savjetovanje studenata na Filozofskom fakultetu u Splitu. Analizirani podaci i rezultati istraživanja prezentirat će se na javnoj obrani završnog rada, dok će završni rad biti dostupan u knjižnici Filozofskog fakulteta u Splitu i na Nacionalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova. Ukoliko želite, rezultate istraživanja možete dobiti i na uvid. Za bilo kakva daljnja pitanja u vezi provedbe istraživanja ili njegovih rezultata, možete se javiti na e-mail adresu: ltudic@ffst.hr ili mloncar@ffst.hr.

Daljnijim sudjelovanjem u ovom istraživanju dajete svoj informirani pristanak na opisane postupke istraživanja.

Hvala Vam na Vašem vremenu i sudjelovanju!

1. Spol:
 1. ženski
 2. muški
2. Trenutna razina studija:
 1. prijediplomski
 2. diplomski
 3. integrirani prijediplomski i diplomski
3. Odsjek (moguće odabrati dva):
 1. odsjek za hrvatski jezik i književnost
 2. odsjek za engleski jezik i književnost / anglistika
 3. odsjek za talijanski jezik i književnost / talijanistika
 4. odsjek za njemački jezik i književnost
 5. odsjek za povijest umjetnosti
 6. odsjek za povijest
 7. odsjek za filozofiju
 8. odsjek za sociologiju
 9. odsjek za pedagogiju
 10. odsjek za učiteljski studij
 11. odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje
 12. odsjek za psihologiju
4. Smatrate li da znate što predstavlja seksualno uznemiravanje:
 1. ne znam što predstavlja seksualno uznemiravanje

2. čuo/la sam za seksualno uznemiravanje, ali nisam siguran/na što sve obuhvaća
3. imam osnovno razumijevanje, ali mi nedostaje znanja o mnogim oblicima i situacijama
4. imam dobar uvid u to što predstavlja seksualno uznemiravanje i mogu prepoznati većinu njegovih oblika
5. znam što obuhvaća seksualno uznemiravanje i prepoznajem sve njegove oblike u različitim situacijama

	nimalo ozbiljno (1)	donekle ozbiljno (2)	jako ozbiljno (3)
5. Koliko ozbiljnim procjenjujete:			
1. nepoželjni tjelesni kontakti poput dodira, glaćenja, štipanja			
2. neugodna „upucavanja“ i sugestivne primjedbe (uvredljivi komentari vezani za spol/rod, seksualne šale, komentiranje izgleda ili odjeće)			
3. isticanje pornografskih i seksualno sugestivnih fotografija, predmeta ili pisanog materijala, slanje neželjenih poruka, (nedopušteno) snimanje mobitelom			

6. Koliko smatrate da je seksualno uznemiravanje prisutno na/u:	nikad (1)	rijetko (2)	ponekad (3)	često (4)	uvijek (5)
1. radnom mjestu (posao)					
2. obrazovnim ustanovama (fakultet/škola)					
3. javnim prostorima (ulice/javni prijevoz)					
4. noćnim klubovima/barovima					
5. internetu					

7. Koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama:	u potpunosti se ne slažem (1)	uglavnom se ne slažem (2)	niti se slažem, niti se ne slažem (3)	uglavnom se slažem (4)	u potpunosti se slažem (5)
1. Žene su češće žrtve seksualnog uznemiravanja nego muškarci.					
2. Mlade žene su češće žrtve seksualnog uznemiravanja nego starije žene.					
3. Konzumacija alkohola i/ili droga povećava ranjivost žene od seksualnog uznemiravanja.					
4. Način odijevanja žene može biti opravdanje za seksualno uznemiravanje.					
5. Žene koje su već bile žrtve seksualnog uznemiravanja u prošlosti češće ponovno doživljavaju uznemiravanje.					

6. Žene s nižim primanjima češće su žrtve seksualnog uznemiravanja nego financijski stabilnije žene.					
7. Žene u većini slučajeva poznaju svoje seksualne uznemiravatelje.					

8. Koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama:	u potpunosti se ne slažem (1)	uglavnom se ne slažem (2)	nit se slažem, niti se ne slažem (3)	uglavnom se slažem (4)	u potpunosti se slažem (5)
1. Žena se osjeća uvrijeđenom kad joj muškarac trubi i zviždi na ulici.					
2. Žena osjeća strah kad joj muškarac priđe u noćnom klubu i krene je dodirivati.					
3. Žena osjeća bijes kad joj muškarac šalje neželjene poruke seksualne prirode.					
4. Žena osjeća neugodu kad joj muškarac priđe u baru i komentira izgled.					
5. Snimanje bez pristanka za vrijeme seksualnog odnosa ponižavajuće je za ženu.					

9. Koja je po Vama najprikladnija kazna za počinjeno seksualno uznemiravanje:

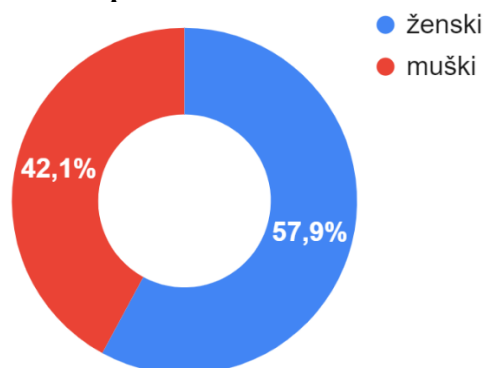
1. bez kazne
2. opomena
3. novčana kazna
4. zatvor

10. Jeste li imali osobnog iskustva s ovim oblicima seksualnog uznemiravanja:	ne (1)	da (2)
1. nepoželjan tjelesni kontakt poput dodira, glaćenja, štipanja		
2. neugodna „upucavanja“ i sugestivne primjedbe (uvredljivi komentari vezani za spol/rod, seksualne šale, komentiranje izgleda ili odjeće)		
3. isticanje pornografskih i seksualno sugestivnih fotografija, predmeta ili pisanog materijala, slanje neželjenih poruka, (nedopušteno) snimanje mobitelom		

7.2. Tablični i grafički prikazi empirijskih podataka

	f	%
ženski	66	57,9
muški	48	42,1
ukupno	114	100,0

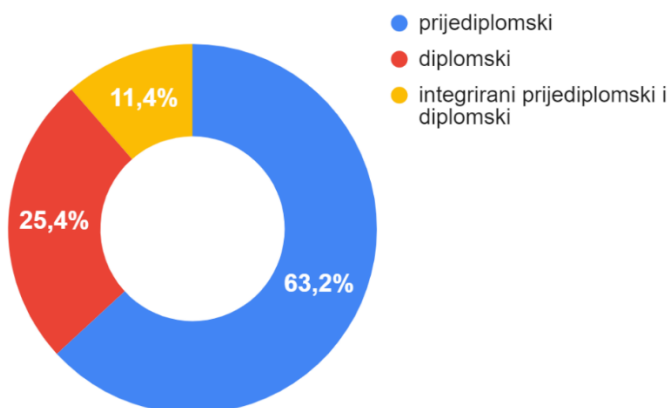
Graf 1. Spol

Tablica 2. Trenutna razina studija

	f	%
prijediplomski	72	63,2
diplomski	29	25,4
integrirani prijediplomski i diplomski	13	11,4
ukupno	114	100,0

Graf 2. Trenutna razina studija

Tablica 3. Odsjek

	f	%
odsjek za hrvatski jezik i književnost	23	20,2
odsjek za engleski jezik i književnost / anglistika	21	18,4
odsjek za talijanski jezik i književnost / talijanistika	18	15,8
odsjek za njemački jezik i književnost	14	12,3
odsjek za povijest umjetnosti	12	10,5
odsjek za povijest	16	14
odsjek za filozofiju	15	13,2
odsjek za sociologiju	20	17,5

odsjek za pedagogiju	13	11,4
odsjek za učiteljski studij	13	11,4
odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje	6	5,3
odsjek za psihologiju	8	7
ukupno	114	100,0

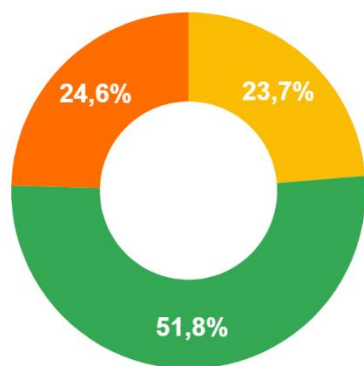
Graf 3. Odsjek

Tablica 4. Smatrate li da znate što predstavlja seksualno uznemiravanje?

	f	%
Ne znam što predstavlja seksualno uznemiravanje.	0	0
Čuo/la sam za seksualno uznemiravanje, ali nisam siguran/na što sve obuhvaća.	0	0
Imam osnovno razumijevanje, ali mi nedostaje znanja o mnogim oblicima i situacijama.	27	23,7
Imam dobar uvid u to što predstavlja seksualno uznemiravanje i mogu prepoznati većinu njegovih oblika.	59	51,8
Znam što obuhvaća seksualno uznemiravanje i prepoznajem sve njegove oblike u različitim situacijama.	28	24,6
ukupno	114	100,0

Graf 4. Smatrate li da znate što predstavlja seksualno uznemiravanje?

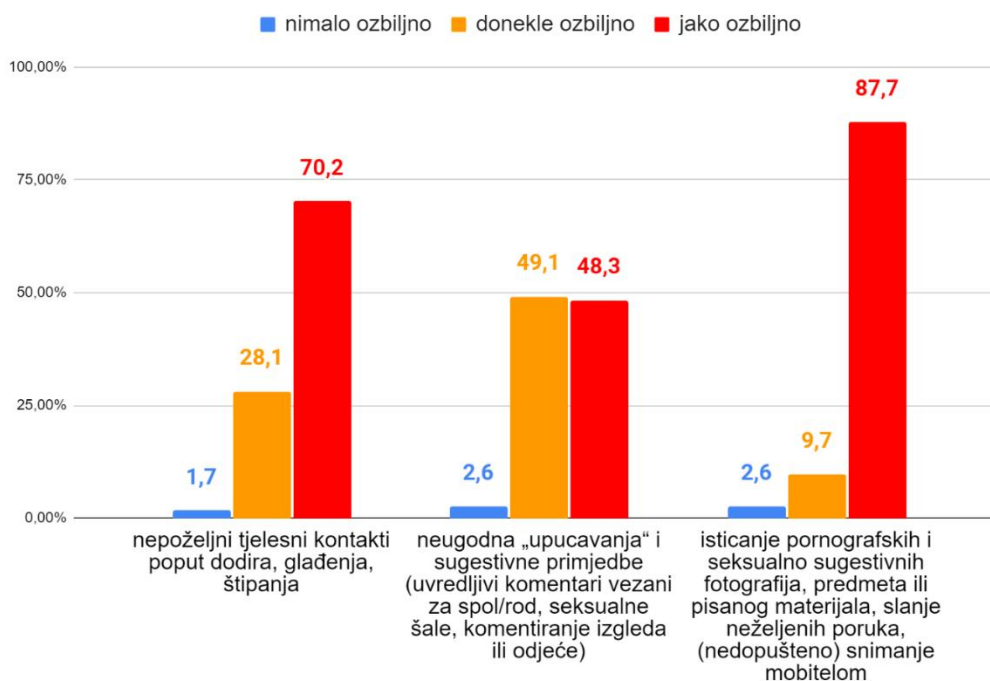

- Imam osnovno razumijevanje, ali mi nedostaje znanja o mnogim oblicima i situacijama.
- Imam dobar uvid u to što predstavlja seksualno uznemiravanje i mogu prepoznati većinu njegovih oblika.
- Znam što obuhvaća seksualno uznemiravanje i prepoznajem sve njegove oblike u različitim situacijama.

Tablica 5. Koliko ozbiljnim procjenjujete:

	nimalo ozbiljno		donekle ozbiljno		jako ozbiljno		ukupno	
	f	%	f	%	f	%	f	%
nepoželjni tjelesni kontakti poput dodira, glaćenja, štipanja	2	1,7	32	28,1	80	70,2	114	100,0
neugodna „upucavanja“ i sugestivne primjedbe (uvredljivi komentari vezani za spol/rod, seksualne šale, komentiranje izgleda ili odjeće)	3	2,6	56	49,1	55	48,3	114	100,0
isticanje pornografskih i seksualno sugestivnih fotografija, predmeta ili pisanog materijala, slanje neželjenih poruka, (nedopušteno) snimanje mobitelom	3	2,6	11	9,7	100	87,7	114	100,0

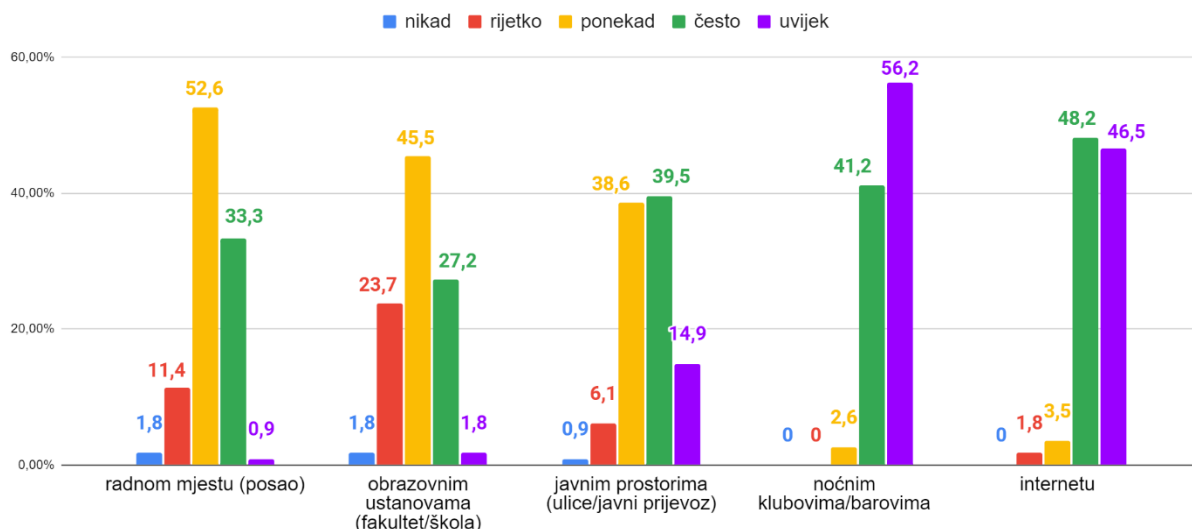
Graf 5. Koliko ozbiljnim procjenjujete:

Tablica 6. Koliko smatrate da je seksualno uznemiravanje prisutno na/u:

	nikad		rijetko		ponekad		često		uvijek		ukupno	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
radnom mjestu (posao)	2	1,8	13	11,4	60	52,6	38	33,3	1	0,9	114	100,0
obrazovnim ustanovama (fakultet/škola)	2	1,8	27	23,7	52	45,5	31	27,2	2	1,8	114	100,0
javnim prostorima (ulice/javni prijevoz)	1	0,9	7	6,1	44	38,6	45	39,5	17	14,9	114	100,0
noćnim klubovima/barovima	0	0	0	0	3	2,6	47	41,2	64	56,2	114	100,0
internetu	0	0	2	1,8	4	3,5	55	48,2	53	46,5	114	100,0

Graf 6. Koliko smatrate da je seksualno uznemiravanje prisutno na/u:

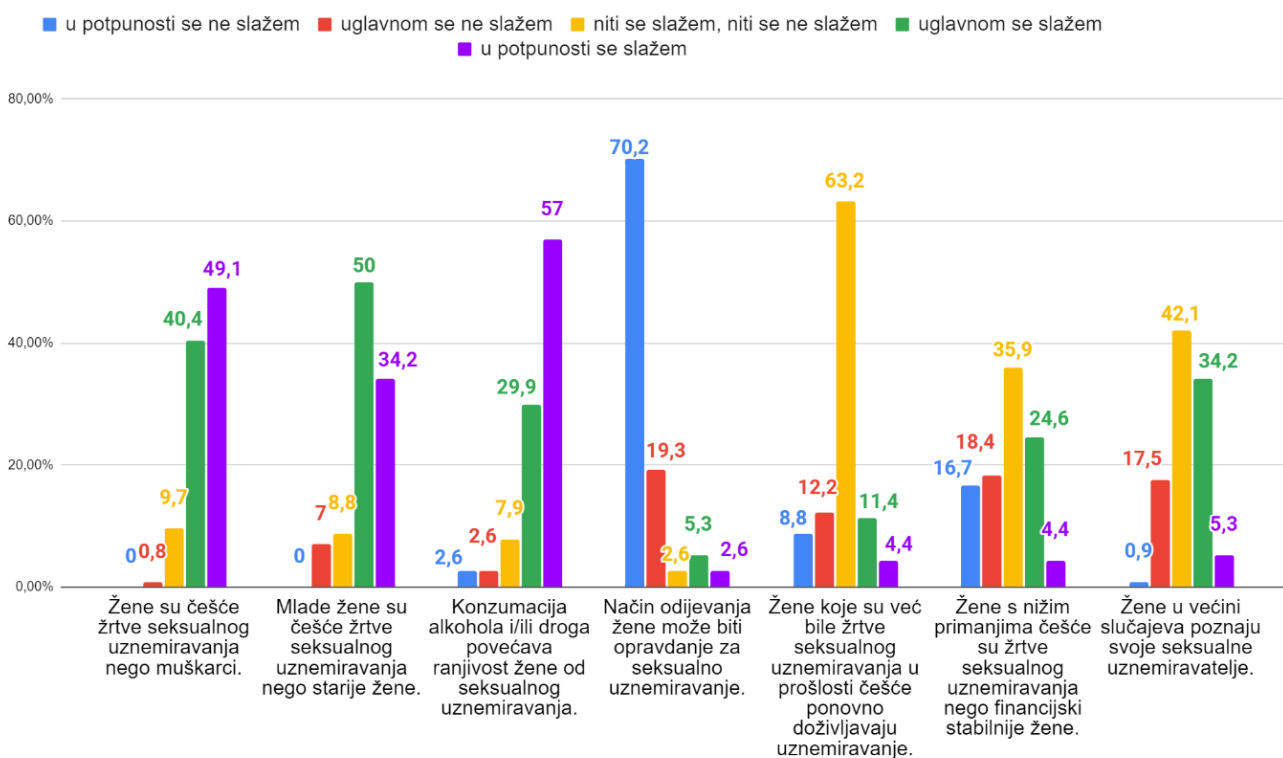

Tablica 7. Koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama:

	u potpunosti se ne slažem		uglavnom se ne slažem		niti se slažem, niti se ne slažem		uglavnom se slažem		u potpunosti se slažem		ukupno	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Žene su češće žrtve seksualnog uznemiravanja nego muškarci.	0	0	1	0,8	11	9,7	46	40,4	56	49,1	114	100,0
Mlade žene su češće žrtve seksualnog uznemiravanja nego starije žene.	0	0	8	7,0	10	8,8	57	50,0	39	34,2	114	100,0
Konsumacija alkohola i/ili droga povećava ranjivost žene od seksualnog uznemiravanja.	3	2,6	3	2,6	9	7,9	34	29,9	65	57,0	114	100,0
Način odijevanja žene može biti opravdanje za seksualno uznemiravanje.	80	70,2	22	19,3	3	2,6	6	5,3	3	2,6	114	100,0
Žene koje su već bile žrtve seksualnog uznemiravanja u prošlosti češće ponovno doživljavaju uznemiravanje.	10	8,8	14	12,2	72	63,2	13	11,4	5	4,4	114	100,0
Žene s nižim primanjima češće su žrtve seksualnog uznemiravanja nego	19	16,7	21	18,4	41	35,9	28	24,6	5	4,4	114	100,0

financijski stabilnije žene.												
Žene u većini slučajeva poznaju svoje seksualne uznemiravatelje.	1	0,9	20	17,5	48	42,1	39	34,2	6	5,3	114	100,0

Graf 7. Koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama:

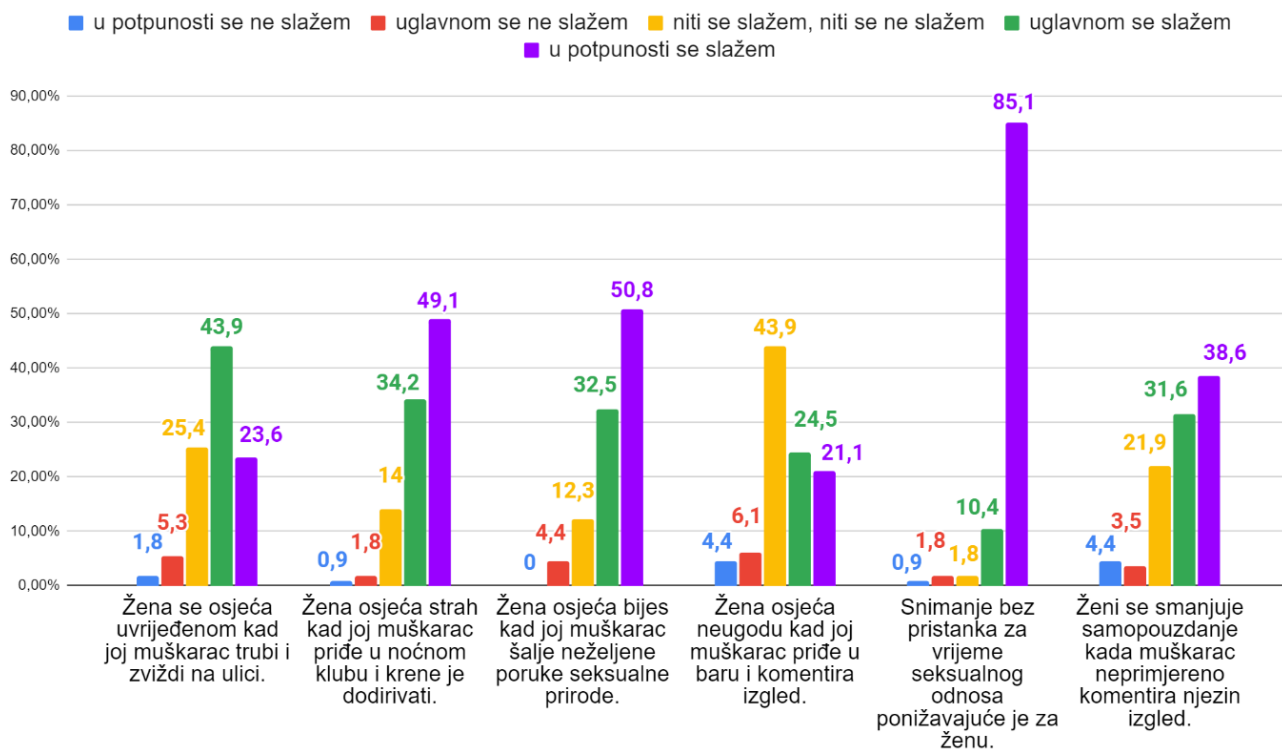

Tablica 8. Koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama:

	u potpunosti se ne slažem		uglavnom se ne slažem		niti se slažem, niti se ne slažem		uglavnom se slažem		u potpunosti se slažem		ukupno	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Žena se osjeća uvrijeđenom kad joj muškarac trubi i zviždi na ulici.	2	1,8	6	5,3	29	25,4	50	43,9	27	23,6	114	100,0
Žena osjeća strah kad joj muškarac priđe u noćnom klubu i krene je dodirivati.	1	0,9	2	1,8	16	14,0	39	34,2	56	49,1	114	100,0
Žena osjeća bijes kad joj muškarac	0	0	5	4,4	14	12,3	37	32,5	58	50,8	114	100,0

šalje neželjene poruke seksualne prirode.													
Žena osjeća neugodu kad joj muškarac priđe u baru i komentira izgled.	5	4,4	7	6,1	50	43,9	28	24,5	24	21,1	114	100,0	
Snimanje bez pristanka za vrijeme seksualnog odnosa ponižavajuće je za ženu.	1	0,9	2	1,8	2	1,8	12	10,4	97	85,1	114	100,0	
Ženi se smanjuje samopouzdanje kada muškarac neprimjeren komentira njezin izgled.	5	4,4	4	3,5	25	21,9	36	31,6	44	38,6	114	100,0	

Graf 8. Koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama:

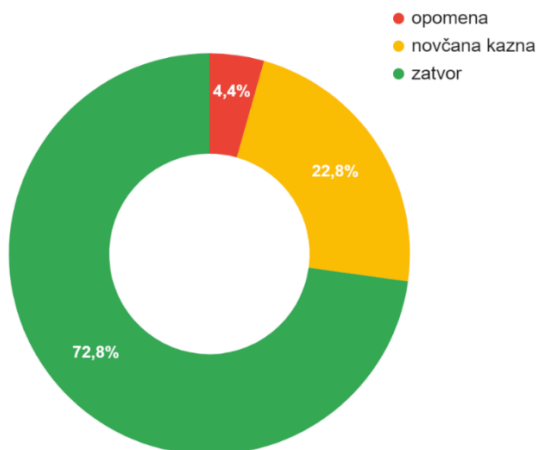

Tablica 9. Koja je po Vama najprikladnija kazna za počinjeno seksualno uznemiravanje:

	f	%
bez kazne	0	0
opomena	5	4,4
novčana kazna	26	22,8

zator	83	72,8
ukupno	114	100,0

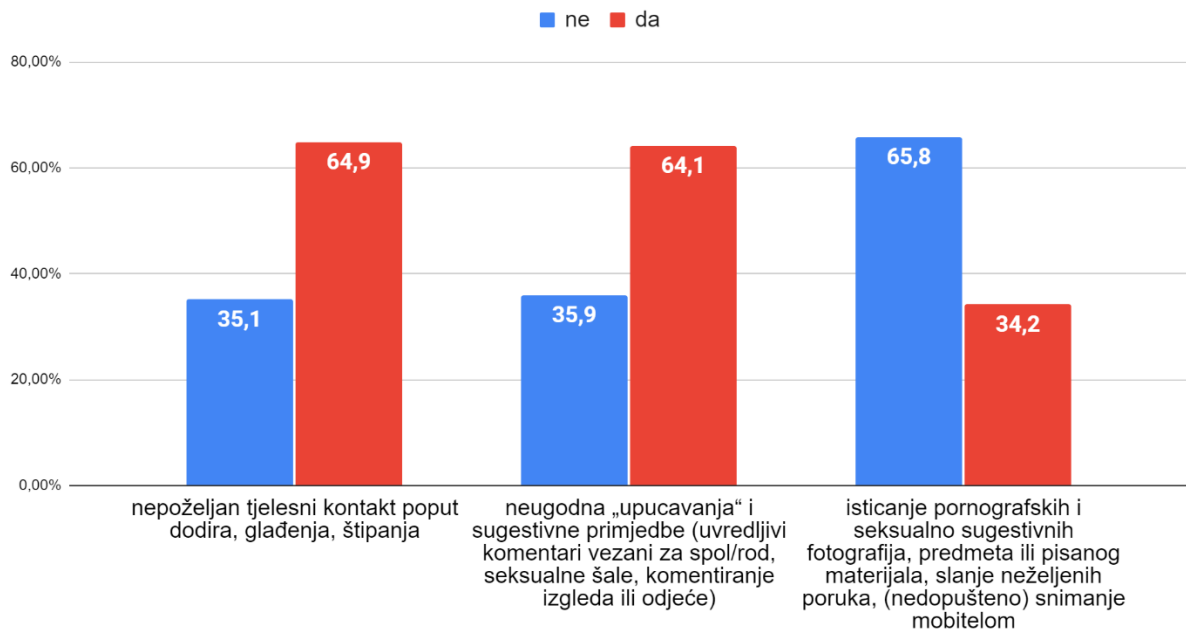
Graf 9. Koja je po Vama najprikladnija kazna za počinjeno seksualno uznemiravanje:

Tablica 10. Jeste li imali osobnog iskustva s ovim oblicima seksualnog uznemiravanja:

	ne		da		ukupno	
	f	%	f	%	f	%
nepoželjan tjelesni kontakt poput dodira, glađenja, štapanja	40	35,1	74	64,9	114	100,0
neugodna „upucavanja“ i sugestivne primjedbe (uvredljivi komentari vezani za spol/rod, seksualne šale, komentiranje izgleda ili odjeće)	41	35,9	73	64,1	114	100,0
isticanje pornografskih i seksualno sugestivnih fotografija, predmeta ili pisanog materijala, slanje neželjenih poruka, (nedopušteno) snimanje mobitelom	75	65,8	39	34,2	114	100,0

Graf 10. Jeste li imali osobnog iskustva s ovim oblicima seksualnog uznemiravanja:

Sažetak

Ovaj rad ispituje percepcije studenata i studentica Filozofskog fakulteta u Splitu o seksualnom uznemiravanju žena. Teorijski dio rada obuhvaća definicije seksualnog nasilja i uznemiravanja te analizira društvene i rodne dinamike koje pridonose toj pojavi. Naglašava se da seksualno uznemiravanje može biti verbalno, fizičko ili neverbalno te da se može dogoditi u raznim okruženjima. U radu se također razmatraju reakcije i posljedice uznemiravanja, uključujući emocionalne, psihološke i fizičke učinke na žrtve. Empirijski dio temelji se na istraživanju provedenom putem online upitnika u kojem su sudjelovali studenti prijediplomskih, diplomskih i integriranih prijediplomskih i diplomskih razina svih odsjeka navedenog fakulteta.

Rezultati pokazuju da su studentice osjetljivije na procjenu ozbiljnosti verbalnog oblika seksualnog uznemiravanja u usporedbi sa studentima. Studentice imaju izraženiju percepciju da su žene češće izložene seksualnom uznemiravanju na ulici u odnosu na studente. Studenti i studentice također različito percipiraju reakciju žena na situacije uznemiravanja – studentice smatraju da žene doživljavaju jače emocionalne reakcije, poput bijesa. Razlike u rodnim stavovima izražene su i prikladnih kazni za počinitelje, studentica iskazuju stavove koji naginju prema strožim kaznama za razliku od studenata. Zaključno, istraživanje naglašava potrebu za daljnjom edukacijom i jačim institucionalnim mehanizmima za prevenciju seksualnog uznemiravanja.

Ključne riječi: seksualno uznemiravanje, studenti, percepcije, procjene, stavovi

Summary

This paper examines the perceptions of male and female students at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Split about sexual harassment of women. The theoretical part of the paper includes definitions of sexual violence and harassment and analyzes the social and gender dynamics that contribute to this phenomenon. It is emphasized that sexual harassment can be verbal, physical or non-verbal and can occur in various settings. The paper also considers the reactions and consequences of harassment, including the emotional, psychological and physical effects on victims. The empirical part is based on research conducted through an online survey on a sample of undergraduate, graduate and integrated undergraduate and graduate students of all departments of the said faculty.

The results show that female students are more sensitive to assessing the severity of verbal sexual harassment compared to male students. Female students have a more pronounced perception that women are more often exposed to sexual harassment on the street compared to male students. Male and female students also perceive women's reaction to harassment situations differently - female students believe that women experience stronger emotional reactions, such as anger. Gender differences are also expressed regarding appropriate punishments for perpetrators, female students express attitudes that lean towards stricter punishments, unlike male students. In conclusion, the research emphasizes the need for further education and stronger institutional mechanisms for the prevention of sexual harassment.

Key words: sexual harassment, students, perceptions, assessments, attitudes

Bilješka o autorici

Lucija Tudić rođena je 1. svibnja 2002. godine u Splitu gdje je završila osnovnu školu i II. jezičnu gimnaziju. Godine 2021. upisuje sveučilišni prijediplomski studij Sociologija (jednopedmetni) na Filozofskom fakultetu u Splitu gdje je trenutno redovna studentica.

e-mail: ltudic@ffst.hr

l.tudic2002@gmail.com

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Lucija Tudić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Sociologije, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 12.09.2024.

Potpis Lucija Tudić

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)**

Student/ica:

Lucija Tadić

Naslov rada:

Percepcije studenata i studentica Filozofskog fakulteta u Splitu o seksualnom uznemiravanju žena

Znanstveno područje i polje:

Sociologija

Vrsta rada:

Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izv. prof. dr. sc. Marija Lončar

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izv. prof. dr. sc. Zorana Šeljug Vučica
izv. prof. dr. sc. Ivanka Bužarov

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22)).

Split, 12.09.2024.

Potpis studenta/studentice:

Lucija Tadić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.